

Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2022. gadā

Kopsavilkums

Krievijas īstenotā neizprovocētā un pilna mēroga militārā agresija pret Ukrainu, kara noziegumi, prettiesiskā atsevišķu Ukrainas teritoriju aneksija, kā arī pastāvīga starptautiskās sabiedrības šantažēšana, draudot ar masu iznīcināšanas ieroču izmantošanu, kodolkatastrofu vai cita veida tehnogēna rakstura katastrofas izraisīšanu, ir būtiski ietekmējusi starptautisko dienaskārtību. Krievijas rīcība ir padziļinājusi esošos drošības un stabilitātes izaicinājumus un radījusi jaunus, tostarp radot globālas pārtikas krīzes draudus un energoresursu piegādes traucējumus. Lietojot brutālu militāru spēku, pārkāpjot ANO statūtus, starptautiskās tiesības un savas starptautiskās saistības, Krievija mēģina okupēt un iznīcināt neatkarīgu, suverēnu valsti ar mērķi paplašināt Krievijas teritorijas un atgriezt pasauli pie ietekmes sfēru ārpolitikas. Krievija neslēpj, ka tās ieskatā šis ir konflikts ne tikai ar Ukrainu, bet ar Rietumiem kopumā.

Šajos apstākļos Latvijas ārpolitikas definētie pamatmērķi - valsts neatkarības nodrošināšana, ilgtspējīga drošība un sabiedrības labklājība – iegūst vēl lielāku nozīmi. Latvijas stratēģiskajās interesēs ir panākt Krievijas sakāvi karā pret Ukrainu un Ukrainas teritoriālās integritātes atjaunošanu tās starptautiski atzītajās robežās. Krievijas sakāvei ir jāatjauno funkcionējoša noteikumos balstīta pasaules kārtība un uzticamība multilaterālisma pieejai starptautiskajās attiecībās, kā arī jānovērš līdzīgu agresijas noziegumu atkārtotās nākotnē.

Pretdarbība Krievijas karam Ukrainā un atbalsts Ukrainai izvirzījās par Latvijas ārpolitikas svarīgāko uzdevumu 2022. gadā, un Krievijas rīcības izraisīto apdraudējumu maksimāla ierobežošana būs tuvāko gadu galvenā prioritāte. Ņemot vērā līdzšinējo konsekvēnto un pragmatisko nostāju attiecību veidošanā ar Krieviju, balstoties uz rūpīgu tās politikas analīzi un vēsturisko pieredzi, Latvija pēc Krievijas agresijas definēja principiālu un nepārprotamu valsts nostāju un noteica tālākos rīcības soļus. Latvija starptautiski ir bijusi viena no līderiem, iestājoties par stingras, vienotas un konsekvēntas pieejas veidošanu NATO un Eiropas Savienībā, veicinot ciešāku koordināciju ar līdzīgi domājošām valstīm, aktīvi pozicionējot sevi starptautiskajās organizācijās, skaidrojot trešo valstu partneriem nepieciešamību stingri reaģēt un sniegtot politisku, militāru un ekonomisku atbalstu Ukrainai cīņā pret Krieviju. Ārlietu ministrija ciešā sadarbībā ar Valsts prezidentu, Saeimu, nozaru ministrijām, pašvaldībām, sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem īstenoja vienotu rīcības politiku.

Latvijas ārpolitiskās aktivitātes 2022. gadā tika koncentrētas sekojošos virzienos:

1) visaptveroša atbalsta sniegšana Ukrainai; 2) Latvijas un reģiona drošības stiprināšana, NATO adaptācijas veicināšana jaunajiem apstākļiem; 3) divpusējo, reģionālo un starptautisko pretpasākumu ieviešana pret Krieviju; 4) Eiropas Savienības noturības spēju stiprināšana, tostarp virzoties uz Eiropas Savienības enerģētiskās patstāvības veidošanu, klimatneitralitātes politikas tālāku īstenošanu, digitālo pāreju, ārējo ekonomisko atkarību un ietekmju mazināšanu uz Eiropas Savienības ekonomiku.

2023. gadā Latvijas ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos uzmanības centrā būs:

1) tālāka atbalsta sniegšana Ukrainai, kas ietvers militārās, finansiālās un humānās palīdzības sniegšanu, tostarp atbalsts rekonstrukcijai un reformu procesiem, izmantojot attīstības sadarbības instrumentus, kā arī dalība Eiropas Savienības militārajā misijā, palīdzot veikt Ukrainas karavīru apmācību;

2) Krievijas tālāka starptautiskā izolācija, turpinot un nepieciešamības gadījumā paplašinot sankciju politiku, to ieviešanas nepilnību novēršana, meklējot veidus Krievijas saukšanai pie atbildības par agresijas un kara noziegumiem, sankciju politikas turpināšana pret Baltkrieviju par līdzatbildību agresijā pret Ukrainu, kā arī sankciju noteikšana pret valstīm, kas izlemj iesaistīties Krievijas militārajā agresijā pret Ukrainu;

3) Latvijas drošības stiprināšana, turpinot palielināt NATO militāro klātbūtni un virzoties uz brigādes līmeņa kaujas grupas izveidošanu, vienlaikus mērķtiecīgi palielinot uzņemošās valsts sniegto atbalstu;

4) Eiropas Savienības noturības, efektivitātes un ietekmes tālāka stiprināšana:

- enerģētikas jomā dalībvalstīm būs jāvienojas par dabasgāzes kolektīvas iepirkšanas pasākumiem un apmēriem, kā arī elektroenerģijas tirgus dizaina optimizāciju, pielāgošanu un reformēšanu;

- attīstot Eiropas Savienības aizsardzības spējas, prioritāra būs investīciju piesaistes veicināšana aizsardzības industrijai, veicinot kopīgu iepirkumu veikšanu aizsardzības jomā, kā arī risinot izejmateriālu piegāžu ķēžu drošības jautājumus. Latvijai būtiski, lai ieguldījumi dalībvalstu aizsardzības spēju stiprināšanā būtu papildinoši NATO spēju attīstībai, kā arī tiktu turpināts darbs pie militārās mobilitātes stiprināšanas;

- svarīgi būs panākt pastāvīgu, ilgtspējīgu un praktisku risinājumu migrācijas plūsmu pārvaldībai, pieņemot jauno Eiropas Savienības migrācijas un patvēruma paktu. Latvijas ieskatā ir jāņem vērā katras dalībvalsts nacionālā situācija, ģeogrāfiskais novietojums, kapacitāte un iespējas, kā arī līdz šim sniegtais ieguldījums. Latvija iestājas par migrantu sadales brīvprātības principu. Sagaidām, ka tiks uzlabotas dalībvalstu spējas atbilstoši reaģēt uz migrācijas izmantošanu kā hibrīdā apdraudējuma instrumentu;

- virzoties uz Zaļā kursa īstenošanu, būs jāpabeidz atbilstošās tiesību aktu pakotnes saskaņošanas process starp Eiropas Savienības institūcijām;

- Vienotā tirgus stiprināšanas kontekstā turpināsies risinājumu meklēšana, lai novērstu pastāvošos šķēršļus;

5) Latvijas lobija kampaņas aktīvās fāzes uzsākšana, kandidējot uz ievēlēšanu ANO Drošības padomē periodā no 2026. līdz 2027. gadam;

6) sekmīga Latvijas prezidēšana Eiropas Padomes Ministru komitejā un Baltijas–Ziemeļvalstu sadarbības formātā, kā arī Latvijas prezidentūra Eiropas Savienības Stratēģijas Baltijas jūras reģionam Nacionālo koordinātoru grupā;

7) attīstības sadarbības politikas instrumentu izmantošanas intensificēšana, ņemot vērā pieaugošo finansējumu, īpaši sniedzot palīdzību Ukrainai, attīstības sadarbības nacionālās aģentūras izveide, kā arī Attīstības sadarbības politikas plāna izstrāde 2024. -2027. gadam;

8) pastāvīgs atbalsts Latvijas uzņēmējiem jaunu eksporta tirgu apgūšanā;

9) diasporas politikas jomā - Plāna darbam ar diasporu 2024. - 2026. gadam sagatavošana, kā arī vairāku nozīmīgu ar diasporu saistītu pasākumu - Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju foruma, biznesa konferences “*Spotlight Latvia 2023*”, Starptautiskajās organizācijās strādājošo Latvijas profesionāļu Foruma - organizēšana;

10) Latvijas diplomātiskā dienesta un tā kapacitātes stiprināšana, iepriekšējos gados aizsāktā konsulārā darba tālāka optimizācija, tostarp jauna Konsulārā reģistra izveide un Vienotās nodevu uzskaites sistēmas uzlabošana.

Īstenojot 2023. gada ārpolitikas uzdevumus, Ārlietu ministrija turpinās veidot pastāvīgu sadarbību ar valsts institūcijām, kā arī attīstīt līdzšinējo sekmīgo sadarbības praksi ar nevalstisko sektoru, kas vērsta uz partneru potenciāla pilnvērtīgu izmantošanu.

Ārpolitikas un Eiropas Savienības jautājumi vidējā termiņa perspektīvā

Pēdējo gadu laikā starptautiskajā vidē ir iezīmējušās tendences, kas liecina, ka ir sākušies starptautiskās kārtības transformācijas procesi, kuriem ir gan objektīvs pamatojums, gan to ir ietekmējuši subjektīvi apstākļi. Notiek virzība uz jaunu pasaules kārtību. Pasaule šobrīd atrodas zināmā pārejas posmā, ko raksturo situācijas neprognozējamība, starptautiskās vides fragmentācija un dažāda līmeņa konfrontāciju pieaugums, kura apogeja ir Krievijas iebrukums Ukrainā. Vienlaicīgi ir vērojama pieaugoša demokrātijas un autoritārisma pretstāve, noteikumos balstītās globālās pārvaldības buksēšana, starptautiskā tiesiskuma vājināšanās un demokrātijas pamatprincipu ignorēšana. Parādās alternatīvas interpretācijas to traktēšanā.

Šajā situācijā Latvijai kā mazai valstij būs ar pastiprinātu uzmanību jāseko procesu attīstībai un jādod savs pienesums, izmantojot dažādus formātus, lai globālās transformācijas procesu rezultātā Latvijas vieta un loma būtu precīzi definēta un nacionālās intereses līdzsvaroti ievērotas. Šo mērķu sasniegšanai būs nepieciešama pastāvīga ārlietu dienesta stiprināšana, visas ārpolitikas ciešāka koordinācija, kā arī cieša kopdarbība ar sabiedrotajiem un līdzīgi domājošām valstīm.

Viens no svarīgākajiem vidus termiņa uzdevumiem būs visaptveroša atbalsta turpināšana Ukrainai līdz Krievijas agresijas izbeigšanai, palīdzības sniegšana Ukrainai tās rekonstrukcijā un reformu īstenošanā, kā arī ceļā uz eirotlantisko integrāciju. Šis process būs cieši saistīts ar Krievijas agresijas savaldīšanu. Latvija iestāsies par stingru un plašu sankciju politikas turpināšanu pret Krieviju un Baltkrieviju, kā arī Krievijas izolāciju starptautiskajās organizācijās tik ilgi, līdz tā pilnībā izbeigs agresiju pret Ukrainu un sāks ievērot starptautisko tiesību principus un savas starptautiskās saistības. Svarīgi būs panākt Krievijas saukšanu pie atbildības par starptautisko tiesību pārkāpumiem un noziegumiem pret cilvēci. Raugoties tālākā perspektīvā, izšķiroši būs noturēt Eiropas Savienības politikas vienotību un principialitāti pret Krieviju, apzinoties, ka Krievijas revanšisms, agresivitāte un neprognozējamība var saglabāties ilgstošā laika posmā.

Krievijas agresija Ukrainā ir paātrinājusi Latvijas drošības stiprināšanu, nodrošinot NATO spēku ilgstošu un būtisku klātbūtni Latvijā, cita starpā veidojot atbalstošu infrastruktūru un paredzot nepieciešamo finansējumu aizsardzības izdevumiem, lai pilnā apmērā varētu īstenot NATO jauno atturēšanas politiku, kura paredz “neatdot nevienu sprīdi zemes”. Būs jāveicina NATO spēju tālāka attīstība, reaģējot uz dažāda veida hibrīdo apdraudējumu, un jāpadziļina NATO partnerības, kā arī jāstiprina Eiropas Savienības aizsardzības spējas papildinoši NATO spēju attīstībai. Drošības kontekstā sagaidāma diskusijas uzsākšanās par jaunu Eiropas drošības arhitektūru.

Vēl ciešāku transatlantisko attiecību veidošana ar ASV, Kanādu un Apvienoto Karalisti turpinās būt ārpolitisko prioritāšu galvgalī, apzinoties šīs saiknes centrālo lomu Latvijas drošības garantēšanā un nepieciešamību nodrošināt pastāvīgu transatlantisko partneru militāro klātbūtni.

Turpina pieaugt objektīva nepieciešamība pēc noteikumos balstītas pasaules kārtības stiprināšanas, tai kļūstot par noteicošo faktoru starptautiskajās attiecībās. Šajā kontekstā Latvijas kandidēšana dalībai ANO Drošības padomē 2026. - 2027. gadā un potenciālā ievēlēšana sniegs papildu iespējas ietekmēt globālos procesus. Latvija turpinās iestāties par ANO, īpaši Drošības Padomes, reformēšanas nepieciešamību.

Jauna dinamika būs jāpiešķir Eiropas Savienības paplašināšanās procesam, stiprinot drošību un tiesiskumu Eiropas kontinentā. Vienlaicīgi Latvija rūpīgi vērtēs kandidātvalstu rīcību saskaņā ar Eiropas Savienības vērtībām, īpaši pausto atbalstu organizācijas īstenošanai ārējai un drošības politikai, kas būs izšķiroši lēmuma pieņemšanai par šo valstu uzņemšanu Eiropas Savienībā.

Latvijai un Eiropas Savienībai kopumā būtiska ir stabilitāte, drošība un ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienības ģeogrāfiski tuvos reģionos, līdz ar to Latvijas ārpolitikas uzmanība būs fokusēta uz sadarbības veicināšanu un atbalsta sniegšanu šo reģionu valstīm, primāri izmantojot Eiropas kaimiņu politikas instrumentus. Būs jāveic Austrumu partnerības politikas pielāgošana jaunajai situācijai, kad tās dalībvalstīm ir ļoti atšķirīgi ārpolitiskie uzstādījumi, daudznozīmīga būs kaimiņvalstu noturības stiprināšana, apzinoties, ka Krievijas destruktīvā pieeja attiecībā uz tās kaimiņu reģioniem un valstīm nemazināsies. Šeit svarīgi būs stiprināt attīstības sadarbības politikas instrumentus, nodrošinot nepieciešamo finansējumu.

Nemot vērā Ķīnas pieaugošās ambīcijas mainīt starptautisko kārtību, piedāvājot dažādus alternatīvus drošības un globālās attīstības modeļus, no Latvijas interešu viedokļa būs svarīgi nonākt pie kopsaucēja par racionālāko Eiropas Savienības sadarbības modeli ar Ķīnu. Šī modeļa pamatnē ir jābūt vienotībai, spējai, aizstāvēt universālās pamatvērtības, nodrošināt ekonomisko patstāvību un aizstāvēt savas ekonomiskās intereses, kā arī gatavībai meklēt kopsaucējus jautājumos, kuros ir būtiska Ķīnas iesaiste.

Eiropas Savienības iekšējās un ārējās efektivitātes stiprināšana ir svarīgs priekšnoteikums, lai turpinātu palielināt tās ģeopolitisko lomu, līdz ar to arī Latvijas iespējas ietekmēt globālos procesus. Pirmkārt, ir uzsākta Eiropas Savienības enerģētiskās neatkarības stiprināšana caur gāzes tirgus un elektroenerģijas tirgus pielāgošanu jaunajai ģeopolitiskajai situācijai. Būs jānodrošina dabasgāzes alternatīvi piegādes ceļi un jāizveido dabasgāzes tirgus ar stabilu un pieejamu resursa cenu. Elektroenerģijas jomā mērķis ir palielināt pašnodrošinājumu, desinhronizēt elektroenerģijas infrastruktūru no Krievijas un Baltkrievijas un atgriezties pie konkurētspējīgas un stabilas elektrības tirgus cenas. Otrkārt, jāturpina Zaļā kursa politikas praktiskā ieviešana, nodrošinot Latvijas ilgtermiņa ekonomisko konkurētspēju un izaugsmes iespēju, kur būtiska loma būs jaunu tehnoloģisko risinājumu radīšanai un ieviešanai, kas paātrinātu pāreju uz klimata neitralitātes sasniegšanu 2050. gadā. Treškārt, jānodrošina Eiropas Savienības ekonomikas stabilizēšana un atjaunošana pēc COVID-19 un Krievijas agresijas Ukrainā izraisītajiem ekonomiskajiem satricinājumiem, attīstot to kā globāliem procesiem joprojām atvērtu, bet vienlaikus noturīgu ekonomiku, kas spēj nodrošināt resursus autonomi vai izmantojot alternatīvus izejvielu piegādes ceļus un izcelsmes valstis. Ceturtkārt, jāfokusējas uz reģionālās savienojamības attīstīšanu, Rail Baltica projekta pabeigšanu, Trīs jūru iniciatīvas projektu praktiskās implementācijas intensificēšanu.

Latvijas interešu īstenošanai aktīvāk būs jāizmanto dažādi reģionālās sadarbības formāti, prioritāri padziļinot Baltijas valstu sadarbību, pilnvērtīgāk izmantojot Baltijas–Ziemeļvalstu formāta potenciālu, tostarp turpinot attīstīt kontaktus ar Apvienoto Karalisti. Par lietderīgu uzskatām arī ciešāku Baltijas–Ziemeļvalstu formāta sadarbību ar Poliju, risinot drošības politikas jautājumus.

Latvijas ārlietu dienests turpinās nodrošināt pastāvīgu atbalstu uzņēmējiem jaunu, augošu tirgu apgūšanā, atverot jaunas vēstniecības, sniedzot atbalstu eksporta veicināšanā un investīciju piesaistē, kā arī veicinot Eiropas Savienības brīvās tirdzniecības līgumu tīkla paplašināšanu.

Svarīga loma būs vienotas, dinamiskas un mērķtiecīgas diasporas politikas īstenošanai, kas balstās koordinētā starpnozaru pieejā aktīvākai diasporas iesaistei Latvijai nozīmīgu starptautiskās dienaskārtības jautājumu virzīšanā. Īpašs uzsvars būs uz diasporas jaunatnes pašorganizēšanās veicināšanu un iesaistīšanos diasporas politikas aktivitātēs.

Krievijas agresija Ukrainā

Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, Latvija pauda stingru nosodījumu Krievijas rīcībai un kopā ar sabiedrotajiem uzsāka darbības, lai, no vienas puses, sniegtu visu iespējamo atbalstu Ukrainai, un, no otras puses, īstenotu visaptverošu pretdarbību Krievijas agresijai, realizējot plašu sankciju ieviešanu pret Krieviju un uzsākot Krievijas starptautisko izolāciju. Latvija konsekventi uzsver, ka Ukrainas teritoriālā integritāte un suverenitāte ir jāatjauno starptautiski atzītajās robežās, un tikai Ukraina ir tiesīga lemt par to, kad, kur un pie kādiem nosacījumiem Krievijas agresija var tikt uzskatīta par izbeigtu. Latvija noraida jebkāda spiediena izdarīšanu uz Ukrainu šajā jautājumā. Vienlaikus ir jārēķinās, ka karam var būt ilgstošs raksturs, tā dinamika ir grūti prognozējama, un seku pārvarēšana var būt ilglaicīga. Latvijas ārlietu dienesta prioritārie uzdevumi ir visa veida palīdzības sniegšana Ukrainai, sankciju politikas uzturēšana pret Krieviju, Krievijas saukšana pie atbildības par agresijas noziegumiem un reparāciju piedzīšana.

Latvijas sniegtais atbalsts Ukrainai

No kara pirmās dienas Latvija sniedz Ukrainai visaptverošu politisko, militāro, finanšu un humāno palīdzību un šajā jautājumā ir viena no vadošajām pasaules valstīm procentuāli no IKP. Sniegtais atbalsts veido 0.93% no IKP jeb vairāk nekā 314 miljonus eiro.

Politiskajā jomā, lai izrādītu solidaritāti, vizītēs uz Ukrainu ir devušās Latvijas amatpersonas – Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētāja, ministri un parlamenta deputāti. Pēc Krievijas iebrukuma Saeimas priekšsēdētāja kopā ar Igaunijas un Lietuvas kolēģiem kā pirmās ārvalstu augsta līmeņa amatpersonas apmeklēja Kijivu. Saeima pieņēma paziņojumus, kuros nosodīja Krievijas militāro agresiju, pauda atbalstu Eiropas Savienības kandidātvalsts statusa piešķiršanai Ukrainai, aicināja noteikt lidojumu aizlieguma zonu Ukrainas teritorijā un veikt pasākumus Krievijas agresijas ierobežošanai, atzina Krieviju par terorismu atbalstošu valsti, neatzina Krievijas plānoto referendumu okupētajās Ukrainas teritorijās rezultātus, kā arī aicināja saukt pie atbildības vainīgos par Krievijas pastrādātajiem starptautiskajiem noziegumiem Ukrainā. Latvija bija starp pirmajām valstīm, kas Krievijas agresiju un kara noziegumus Ukrainā atzina par genocīdu pret ukraiņu tautu.

Latvijas diplomāti stingri atbalstīja un veicināja partneru vienprātību Eiropas Savienības kandidātvalsts statusa piešķiršanai Ukrainai. Latvija turpinās atbalstu Ukrainas eiointegrācijas procesam, prioritātes šajā jomā fokusējot uz Ukrainas institūciju stiprināšanu, cīņas pret korupciju sekmēšanu, iekšējās drošības struktūru un valsts aizsardzības spēju un noturības stiprināšanu, eksportspējas un Padziļinātās un visaptverošās brīvās tirdzniecības zonas attīstīšanu, kā arī dezinformācijas apkarošanas kapacitātes uzlabošanu. Būtisks Ukrainas eiointegrācijā ir Vispārējo lietu padomes decembra secinājumos par paplašināšanos un stabilizācijas un asociācijas procesu atzinīgi vērtētais Ukrainas reformu veikums, iekļaujot aicinājumu Eiropas Komisijai vienoties par rīcības karti ar Ukrainu, lai veicinātu tās atvieglotu piekļuvi Eiropas Savienības vienotajam tirgum, kā arī Eiropas Komisijas izteiktā gatavība 2023. gada pavasarī sniegt ārpuskārtas novērtējumu par Ukrainas reformu progresu, kas ir svarīgi, lai tiktu demonstrēta procesa dinamika.

Latvijas ārlietu dienests iestājas par Eiropas Savienības finanšu atbalsta Ukrainai turpināšanu, palīdzot nosegt ikdienas finansiālās vajadzības valsts funkciju veikšanai. Latvija atzinīgi vērtē Eiropas Savienības lēmumu rast finansiālos līdzekļus 18 miljardu eiro apmērā makrofinansiālajam atbalstam Ukrainai 2023. gadā.

Latvija atbalsta Ukrainas vēlmi kļūt par NATO dalībvalsti. Lēmums par NATO paplašināšanos vienbalsīgi jāpieņem visām Alianses dalībvalstīm.

Militārajā jomā jau pirms paša Krievijas uzbrukuma Ukrainai Latvijas sniegtais materiālais atbalsts Ukrainas bruņotajiem spēkiem izrādījās nozīmīgs pirmā uzbrukuma viļņa atvairīšanā. Turpmākais atbalsts ietvēra ieročus, individuālo ekipējumu, sausās pārtikas uzturdevas, munīciju, prettanku ieročus, gaisa aizsardzības raķešu sistēmas “Stinger”, bezpilota lidaparātus, pašgājējhaubices, helikopterus, degvielu, transportlīdzekļus un citu ekipējumu, kuru kopējā vērtība pārsniedz 300 miljonus eiro. Latvija finansiāli atbalsta NATO Visaptverošo palīdzības pakotni Ukrainai, caur kuru Alianse sniedz nemilitāru atbalstu Ukrainas bruņotajiem spēkiem. 2022. gada NATO Madrides samitā apstiprinātās pakotnes ietvaros tiek ziedotas iekārtas drošu sakaru nodrošināšanai, degvielas krājumi, pārtika, medicīniskais aprīkojums, kā arī aprīkojums aizsardzībai pret bioloģiskajiem, ķīmiskajiem un kodolieročiem. Latvija kopā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm veica atbalsta pasākumus Eiropas Miera mehānisma ietvaros, koordinējot militāru un nemilitāru palīdzību un plānojot piegādes 3,1 miljarda eiro apmērā. Savlaicīga Ukrainas apgāde ar ieročiem un ekipējumu būs galvenais sabiedroto uzdevums tuvākajā perspektīvā, lai panāktu Ukrainas uzvaru karā. Lai sasniegtu šo mērķi, Latvija ir ASV vadītās Ukrainas aizsardzības kontaktgrupas jeb Ramšteinas formāta dalībniece, kura ietvaros aptuveni 50 valstu koalīcija koordinē Ukrainai sniegto atbalstu, kā arī plāno ilgtermiņa atbalsta stratēģiju. Latvija ir aktīvi iestājusies par Eiropas Savienības Kopējās drošības un aizsardzības politikas militārās apmācības misijas Ukrainai izveidi, lai veicinātu Ukrainas bruņoto spēku apmācību Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā un ilgtermiņā sniegtu atbalstu Ukrainas profesionālās militārās izglītības reformas īstenošanai. 2023. gadā Latvija piedalīsies šajā misijā, nodrošinot vairākus apmācību kursus Ukrainas karavīriem. 2023. gadā izmantosim Eiropas Miera mehānismu Eiropas Savienības militārās un nemilitārās palīdzības Ukrainas bruņotajiem spēkiem koordinēšanai un piegādēm, un Latvija veiks tajā nacionālās iemaksas. NATO ietvaros sabiedrotie ir vienojušies par atbalsta Ukrainai turpināšanu ilgtermiņā, tostarp ar Visaptverošās atbalsta pakotnes Ukrainai palīdzību, kurā Latvija piedalās ar finansiālu atbalstu.

Lai nodrošinātu finansiālās un humānās palīdzības sniegšanu Ukrainai, Latvijas ārlietu dienests uzņēms galveno koordinējošo funkciju, cieši sadarbojoties ar valstiskajām institūcijām un nevalstiskā sektora pārstāvjiem, sniedzot nepieciešamās konsultācijas un praktiski līdzdarbojoties projektu īstenošanā, lai nodrošinātu pēc iespējas lielāku atbalsta efektivitāti. No valsts budžeta līdzekļiem sniegts makrofinansiālais, humānās palīdzības un attīstības sadarbības atbalsts aptuveni 9,3 miljonu eiro apmērā, no kuriem 5 miljoni eiro ir novirzīti kā grants caur Pasaules Bankas grupu, 0,6 miljoni eiro iemaksāti ANO aģentūrās un Starptautiskajā Sarkanajā krustā, kā arī nodrošināts atbalsts Ukrainas veselības sektoram (ātrās palīdzības mašīnām, nestuvēm, medikamentiem un medicīniskajām ierīcēm) par summu 1,66 miljoni eiro. Tāpat ir veiktas iemaksas Eiropas Aeronavigācijas drošības organizācijas solidaritātes fondā 152 277 eiro apmērā Ukrainas un Moldovas atbalstam, sniegts atbalsts 0,56 miljoni eiro apmērā Ukrainas Valsts sabiedriskajai raidsabiedrībai un 50 000 eiro iemaksāti Ukrainas iniciatīvai “Gaudi no Ukrainas”. Latvija ir sniegusi galvojumu 10 miljonu eiro apmērā Pasaules Bankas grupas aizdevumiem Ukrainas valdības darbības nepārtrauktības nodrošināšanai.

Attīstības sadarbības politikas ietvaros praktiskās palīdzības projekti, izmantojot valsts finansējumu, tika virzīti uz nepieciešamās humānās palīdzības sniegšanu. Vienlaicīgi ar projektu īstenošanu kara sekū pārvarēšanai, turpinājās Ukrainas eiointegrācijas atbalsta projektu īstenošana. Latvijas palīdzība tika virzīta steidzamām rekonstrukcijas vajadzībām, Ukrainas mediju atbalstam, dažādu veselības un psiholoģiskās rehabilitācijas programmu īstenošanai, labas pārvaldības uzlabošanai, uzņēmējdarbības veicināšanai un izglītības jomai. Projekti tika īstenoti sadarbībā ar Baltijas mediju izcilības centru, biedrību “Centrs Marta”, nodibinājumu “Uzņēmēji mieram”, organizāciju “Viegli palīdzēt”, Latvijas darba devēju konfederāciju, Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameru, Nacionālo rehabilitācijas centru “Vaivari”, Latvijas Universitāti, Rīgas Juridisko augstskolu un Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmiju.

Latvijā ir reģistrēti vairāk nekā 40 tūkstoši Ukrainas bēgļu, kuru uzturēšanos palīdz nodrošināt ne tikai valsts un pašvaldību institūcijas, bet arī NVO. Jo īpaši atzīmējams ir kustības

“Gribu palīdzēt bēgļiem” pārstāvju un brīvprātīgo nenovērtējamais ieguldījums. Saeima ir pieņēmusi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu.

Neatsveramu ieguldījumu Ukrainas atbalstam kā militārā, tā humānās palīdzības jomā ir sniegusi pilsoniskā sabiedrība, privātpersonas un uzņēmēji. 15 miljoni eiro, kas ziedoti caur ziedot.lv, un 4,2 miljoni eiro no nodibinājuma “Uzņēmēji mieram” ir novirzīti, lai sniegtu tehnisko un pārtikas atbalstu Ukrainas bruņotajiem spēkiem, to starpā kara hospitāļiem, nosūtītu humānās palīdzības kravas uz gandrīz visiem Ukrainas reģioniem, kā arī sniegtu atbalstu bēgļiem Latvijā. Tāpat ar nodibinājuma “Uzņēmēji mieram” atbalstu regulāri tiek piegādāti uzņēmēju ziedojumi – IT aprīkojums, ātrās palīdzības mašīnas. Turpinās biedrības “Agendum” akcija *Twitterkonvojs* ar mašīnu piegādēm katru nedēļu, kopumā jau gandrīz 1000 automašīnas. Atbalsts Ukrainai sniegts arī pašvaldību līmenī, Latvijas pašvaldībām atbalstot konkrētas Ukrainas pašvaldības un sadraudzības pilsētas.

Turpmāk līdz ar steidzamajām humānās palīdzības vajadzībām un atbalstu eiointegrācijas centieniem, būtiska būs iesaiste Ukrainas atjaunošanā. Izmantojot attīstības sadarbības politikas instrumentus, Latvija 2023. gadā Ukrainas rekonstrukcijā ieguldīs 5 miljonus eiro, īpašu uzmanību pievēršot steidzamajām rekonstrukcijas prioritātēm – kritiskās infrastruktūras, uzņēmējdarbības un mājokļu atjaunošanai. Latvijas atbalsts tiek plānots kopīgi ar uzņēmējiem un nevalstisko sektoru, tāpat Latvija ir sākusi apzināt potenciālos citu valstu donorus, ar kuriem kopīgi īstenot atjaunošanas projektus Čerņihivā. 2023. gadā plānotās prioritārās jomas attīstības sadarbības politikas ietvaros Ukrainai būs steidzamais atbalsts kara kontekstā, tostarp steidzamajai rekonstrukcijai un karā cietušo cilvēku atbalstam, kā arī reformu un eiointegrācijas procesiem.

Sankciju politika pret Krieviju

Sankciju pastiprināšana pret Krieviju kļuva par vienu no svarīgākajiem instrumentiem, lai ierobežotu agresora spēju finansēt un īstenot karadarbību un palielinātu tā politisko un ekonomisko maksu par kara izraisīšanu. Latvijas ārlietu dienests iestājās par plašu sankciju noteikšanu pret Krieviju, pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā kopumā notikusi ievērojama sankciju tvēruma paplašināšana deviņās sankciju kārtās. Eiropas Savienības sankcijas tika noteiktas ciešā koordinācijā ar līdzīgi domājošām valstīm, tostarp ASV, Kanādu un Apvienoto Karalisti, un tas palielina sankciju efektivitāti. Vairākas valstis, tostarp Norvēģija, Islande, Melnkalne, Albānija un Ziemeļmaķedonija, pakāpeniski pievienojas jau līdz šim noteiktajām sankcijām.

Enerģētikas jomā ir noteikts aizliegums importēt no Krievijas ogles un naftu, kā arī noteikti cenu griesti saistībā ar Krievijas naftas transportēšanu uz trešajām valstīm. Tāpat ir noteikts aizliegums veikt jaunas investīcijas Krievijas enerģētikas nozarē un eksportēt uz Krieviju naftas un gāzes pārstrādes preces un tehnoloģijas. Finanšu jomā ir sankcionētas vairākas Krievijas bankas, un maksājumi ar šīm bankām nevar notikt, ir iesaldētas Krievijas Centrālās bankas rezerves. Vienlaikus ir ierobežota konkrētu Krievijas banku un uzņēmumu piekļuve Eiropas Savienības kapitāla tirgiem un noteikts Eiropas Savienības publiskā finansējuma un investīciju aizliegums Krievijā. Transporta sektorā ir noteikts liegums Krievijas gaisa kuģiem izmantot Eiropas Savienības gaisa telpu, Krievijas autopārvadātājiem iebraukt Eiropas Savienībā, bet Krievijas kuģiem - izmantot Eiropas Savienības ostas. Ir aizliegts eksportēt uz Krieviju aviācijas, jūrniecības un kosmosa nozares preces un tehnoloģijas. Noteikti plašāki aizliegumi tirdzniecībai ar Krieviju, tostarp liegums eksportēt uz Krieviju divējāda lietojuma preces un tehnoloģijas civilajiem lietotājiem. Tāpat ir noteikts tirdzniecības liegums civilās industrijas precēm, kuras varētu izmantot militārajā industrijā, piemēram, elektronikai, pusvadītājiem, rūpnieciskām ķīmiskām vielām un civilajām sprāgstvielām. Importa liegums no Krievijas uz Eiropas Savienību noteikts dzelzij un tēraudam, koksnei, cementam, zeltam un vairākām citām precēm. Noteikts arī liegums eksportēt uz Krieviju luksuspreces. Pakalpojumu sektorā noteiktie liegumi ierobežo darījumus ar kriptovalūtām, arhitektūras, inženiertehniskos, IT un juridisko konsultāciju pakalpojumus. Krievijas valdošajai elitei, kas ir atbildīga par Krievijas agresiju Ukrainā, ir

noteiktas sankcijas, kas paredz ieceļošanas aizliegumu un aktīvu iesaldēšanu Eiropas Savienībā. Šobrīd sankcijas attiecinātas uz 1386 personām, kas ietver Krievijas augstākās amatpersonas, Valsts Domes deputātus, Federālās Padomes, Nacionālas Drošības padomes locekļus un citas varai pietuvinātas personas, tostarp oligarhus un Kremļa propagandas īstenotājus. Sankcijas ir noteiktas arī 171 juridiskai personai. Noteikti ierobežojumi Krievijas propagandas izplatībai, pārtraucot deviņu Kremļa propagandas mediju kanālu pārraides tiesības Eiropas Savienībā.

Kamēr Krievija turpina karu Ukrainā un ir okupējusi tās teritorijas, Latvija saglabā nemainīgu pozīciju par stingru sankciju politikas turpināšanu pret Krieviju. Sankcijām ir jāpaliek spēkā arī pēc Ukrainas teritoriju deokupācijas, līdz Krievija būs atzinusi Ukrainas neatkarību, suverenitāti un teritoriju tās starptautiski atzītajās robežās un samaksājusi par Ukrainas rekonstrukciju. Kopā ar partneriem ir jāturpina strādāt pie sankciju koordinācijas, efektīvas līdz šim pieņemto sankciju ieviešanas un to apiešanas novēršanas. Latvija ir gatava turpināt kāpināt sankciju spiedienu, paplašinot vai padziļinot to tvērumu.

Līdzās minētajam, Ārlietu ministrija kā koordinējošā iestāde sankciju jautājumos veic skaidrojošo darbu, atbildot uz privātpersonu un uzņēmumu iesniegumiem, organizējot seminārus par sankciju jautājumiem, publicējot informatīvus materiālus ministrijas tiešsaistes vietnes sadaļā “Sankcijas”, kā arī izsūtot ikmēneša biļetenu par sankciju aktualitātēm. Ārlietu ministrija sniedz atbalstu Tieslietu ministrijai vairākās tiesvedībās Eiropas Savienības Tiesā, kopā ar Eiropas Savienības Padomi aizstāvot Eiropas Savienības noteikto sankciju tiesiskumu un pamatotību.

Latvija arī iestāsies par Eiropas Savienības līmeņa juridiska risinājuma panākšanu, lai iesaldētos Krievijas līdzekļus novirzītu Ukrainas rekonstrukcijai. Ir būtiski panākt, ka Eiropas Savienībā tiek harmonizēts regulējums, nosakot kriminālatbildību par nopietniem sankciju pārkāpumiem, kā arī izveidots Eiropas Savienības līmeņa regulējums, kas paredz atbildību pakalpojumu un konsultāciju sniedzējiem, kas ar savu darbību palīdz apiet sankcijas.

Krievijas saukšana pie atbildības par agresijas noziegumu

Latvija uzsver nepieciešamību saukt Krieviju pie atbildības par tās veikto agresijas aktu. Latvija bija pirmā valsts, kura ANO Starptautiskajā tiesā iesniedza deklarāciju par iesaistīšanos Ukrainas uzsāktajā tiesvedībā pret Krieviju saistībā ar to, ka Krievija apzināti izkropļo 1948. gada Konvencijas par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu saturu, lai radītu iegānu iebrukumam Ukrainai. Tāpat Latvija ir informējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesu par vēlmi iesaistīties trešās puses statusā tās izskatāmajā lietā “Ukraina pret Krieviju”. Šajā lietā Ukraina ir iesniegusi sūdzības, apgalvojot, ka Krievijas militārā agresija pret Ukrainu un iebrukums Ukrainas teritorijā pārkāpj vairākas Eiropas cilvēktiesību konvencijas un tās protokolu normas. Īsi pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā Latvija kopā ar 37 Romas Statūtu dalībvalstīm iesniedza pieteikumu Starptautiskajā Krimināltiesā, lūdzot izmeklēt Ukrainas teritorijā izdarītos kara noziegumus un noziegumus pret cilvēci. Latvija ir sniegusi finansiālu atbalstu 100 000 eiro apmērā Starptautiskās Krimināltiesas turpmākajam darbam un nosūtījusi vienu ekspertu darbam Starptautiskajā Krimināltiesā, savukārt, 2023. gadā it plānots nozīmēt vēl vienu Latvijas pārstāvi.

Latvijas Ģenerālprokuratūra ir parakstījusi vienošanos, ar kuru tā pievienojas Apvienotajai izmeklēšanas grupai. Tās mērķis ir koordinēt izmeklēšanas un kriminālvajāšanas starp Apvienotās izmeklēšanas grupas dalībniecēm, nodrošinot informācijas apmaiņu un atbalstot valstis pierādījumu iegūšanā.

Vienlaikus jāatzīst, ka šobrīd neviens starptautiskais mehānisms nav tiesīgs izmeklēt un iztiesāt pret Ukrainu vērsto agresijas noziegumu. Tādēļ Latvija kopā ar citām līdzīgi domājošām valstīm aicina izveidot īpašu tribunālu agresijas nozieguma pret Ukrainu izmeklēšanai, lai nepieļautu nepilnību atbildības mehānismos. Valsts prezidents to ir īpaši uzsvēris savā uzrunā ANO Ģenerālajai Asamblejai, savukārt Latvijas ārlietu ministrs kopā ar Lietuvas un Igaunijas ārlietu ministriem Eiropas Savienības Ārlietu padomes ietvaros izplatīja paziņojumu par nepieciešamību veidot šādu tribunālu. Latvija ir arī pieņēmusi Ukrainas uzaicinājumu pievienoties

valstu grupai, kas izstrādātu īpašā tribunāla koncepciju un juridisko regulējumu. Arī Saeima savā paziņojumā ir aicinājusi izveidot īpašu starptautisko tribunālu, lai sauktu pie atbildības vainīgos par Krievijas agresiju pret Ukrainu.

Divpusējo attiecību ar Krieviju revīzija

Krievijas agresija pret Ukrainu ir būtiski mainījusi Latvijas un Krievijas divpusējās attiecības. Lielākā daļa divpusējās sadarbības ir apturēta vai arī samazināta līdz minimālam nepieciešamajam līmenim. Saeima un valdība ir pārskatījušas divpusējās Latvijas un Krievijas vienošanās un to turpināšanas lietderību. Ir pieņemts lēmums pārtraukt vai denonsēt vairākus līgumus, tai skaitā ekonomiskās sadarbības un kultūras jomās, kā arī attiecībā uz pierobežas ceļošanu. Ir iesaldēts regulārais Latvijas un Krievijas Ārlietu ministriju politisko konsultāciju mehānisms, tāpat arī apturēta sadarbība Starpvaldību komisijas ietvaros un pārrobežu sadarbības programmas Eiropas kaimiņu politikas instrumenta ietvaros. Tika slēgti Krievijas ģenerālkonsulāti Daugavpilī un Liepājā, kā arī Latvijas ģenerālkonsulāts Sanktpēterburgā, konsulāts Pleskavā un Latvijas vēstniecības Konsulārās nodaļas Maskavā kanceleja Kaļiņingradā. Darbu turpina Latvijas vēstniecība Krievijā un Krievijas vēstniecība Latvijā. No Latvijas tika izraidīti 16 Krievijas pilsoņi, kas strādāja Krievijas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās Latvijā. Latvijai Eiropas Savienības valstu starpā ir bijusi viena no stingrākajām pieejām, ierobežojot vīzu izsniegšanu Krievijas pilsoņiem. Kopš 2022. gada septembra drošības iemeslu dēļ vairākas Eiropas Savienības valstis, kurām ir robeža ar Krieviju, tostarp Latvija, ir vienojušās reģionāli ierobežot Krievijas pilsoņu ieceļošanu Eiropas Savienībā. Ieceļošana ir atļauta tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos humānu apsvērumu dēļ. Latvijā ir paplašināts nevēlamo personu saraksts, kā arī slēgta visu Krievijas televīzijas kanālu retranslācija Latvijā un propagandas tīmekļa vietnes. Vienlaicīgi Latvija ar nevalstisko organizāciju atbalstu ir sniegusi palīdzību Krievijas medijiem un mediju darbiniekiem, kas ir bijuši spiesti pamest Krieviju. Šiem mediju darbiniekiem sniegts atbalsts, lai tie varētu turpināt savu profesionālo darbību Latvijā.

Baltkrievijas loma agresijā pret Ukrainu

Baltkrievijas nelegitīmais režīms kopš 2020. gada falsificētajām un neatzītajām vēlēšanām un brutālās nevardarbīgo protestu apspiešanas ir nonācis pilnīgā atkarībā no Krievijas un sniedz tiešu, tostarp militāru, atbalstu Krievijas iebrukumam Ukrainā, kā arī ļauj izmantot Baltkrievijas teritoriju triecienu izdarīšanai pret Ukrainu. Pieaugošais Krievijas karaspēka kontingents Baltkrievijā, kopēju bruņoto spēku reģionālā grupējuma izvietošana Baltkrievijas teritorijā un tālāka Baltkrievijas un Krievijas integrācija Apvienotās valsts formā uz Baltkrievijas suverenitātes rēķina turpina palielināt nestabilitāti un saasināt drošības situāciju reģionā. Reaģējot uz Baltkrievijas izrādīto atbalstu Krievijas agresijai, ar Latvijas aktīvu līdzdalību tika paplašinātas Eiropas Savienības sankcijas pret Baltkrieviju. Sankcijas tika noteiktas pret 22 Baltkrievijas militārpersonām, kā arī ieviesti ierobežojumi tehnoloģiju tirdzniecībai, kas izmantojamas tabakas izstrādājumu, minerāldegvielu, bitumena vielu un gāzveida ogļūdeņražu produktu, kālija hlorīda, koksnes, cementa, dzelzs un tērauda, kā arī gumijas ražošanai. Finanšu jomā piecas Baltkrievijas bankas ir atvienotas no SWIFT maksājumu sistēmas, kā arī noteikti ierobežojumi darījumos ar Baltkrievijas Centrālo banku. Papildu ierobežojumi noteikti arī divējāda pielietojuma preču un tehnoloģiju eksportam, kas varētu veicināt Baltkrievijas militārā sektora attīstību. Ir apturētas pārrobežu sadarbības programmas Eiropas kaimiņu politikas instrumenta ietvaros. Latvija turpina iestāties par tālāku Baltkrievijas režīma starptautisko izolāciju. Attiecības ar Baltkrieviju ir pārtraukusi Eiropas Padome, kā arī apturēts Baltkrievijas novērotāja statuss Baltijas Jūras valstu padomē. Baltkrievijas dalība ir apturēta daudzās nozaru starptautiskajās organizācijās, kā arī starptautiskās sadarbības formātos zinātnē un sportā.

Spēkā paliek iepriekš saistībā ar cilvēktiesību un starptautisko tiesību pārkāpumiem, kā arī par hibrīduzbrukumu noteiktās piecas sankciju kārtas. Divpusējā līmenī Latvija turpināja virzīties uz attiecību tālāku sašaurināšanu, veicot vairāku divpusējo līgumu denonsēšanu vai apturēšanu. Latvija nosoda Lukašenko režīma represijas pret Baltkrievijas pilsonisko sabiedrību un medijiem, kā arī atbalsta Baltkrievijas sabiedrības centienus izveidot demokrātisku, neatkarīgu, suverēnu, pārtikušu un stabilu Baltkrieviju. Latvija uztur kontaktus ar trimdā esošiem demokrātiskās opozīcijas pārstāvjiem. Latvija turpinās atbalstīt Baltkrievijas pilsonisko sabiedrību, īpaši jauniešus un studentus, kā arī turpinās dalību Eiropas Savienības atbalsta programmā Baltkrievijas pilsoniskajai sabiedrībai “EU4Belarus – SALT”, kas sniedz stipendijas studijām Latvijas universitātēs.

Lukašenko režīma 2021. gadā uzsāktais hibrīduzbrukums Eiropas Savienības robežai nav noslēdzies. Vēl joprojām uz Latvijas robežas ar Baltkrieviju ir sastopamas organizētas grupas ar trešo valstu pilsoņiem, kas ar Baltkrievijas varas iestāžu atbalstu cenšas iekļūt Latvijā. Latvija turpinās sargāt savu un Eiropas Savienības ārējo robežu, kā arī atspēkos jebkuras citas hibrīduzbrukuma izpausmes.

Starptautiskās drošības jautājumi un transatlantiskās attiecības

Kopš Krievijas agresijas Ukrainā reģionālā un globālā drošības vide piedzīvo būtiskas pārmaiņas. Krievija faktiski ir sagrāvusi līdzšinējo Eiropas drošības arhitektūru un nopietni iedragājusi starptautiskās drošības vides pamatus. Pašreizējā posmā Latvijas, mūsu partneru un sabiedroto NATO un Eiropas Savienībā galvenie uzdevumi ir atbalsta sniegšana Ukrainai un pasākumi plašākas drošības, tai skaitā Latvijas drošības, stiprināšanai. Vienlaikus būs kopīgi jādomā, kā stiprināt un kur nepieciešams uzlabot un atjaunot starptautiskās un Eiropas drošības arhitektūras pamatus. Šajā sakarā 2022. gadā īpaši svarīgi bija NATO Madrides samita lēmumi par jaunās Stratēģiskās koncepcijas apstiprināšanu un atturēšanas un aizsardzības stiprināšanu Alianses austrumu flangā, kā arī Eiropas Savienības stratēģiskā kompasa pieņemšana.

No Madrides līdz Viļņai: aizsardzība un atturēšana Alianses austrumu flangā

Reaģējot uz Krievijas iebrukumu Ukrainā, būtisks politisks vēstījums bija Latvijā esošās NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupas stiprināšana. Kanāda nosūtīja uz Latviju papildu karavīrus, kā arī stiprināja klātbūtni Daudznacionālās divīzijas štābā “Ziemeļi”. Spānija uz Latviju nosūtīja papildu karavīrus un izvietoja vidēja rādiusa pretgaisa aizsardzības sistēmu. Papildu karavīrus uz Latviju nosūtīja arī Itālija. Līdzās paplašinātās klātbūtnes kaujas grupai, militārā personāla un tehnikas klātbūtni Latvijā palielināja arī ASV un Dānija. Dānija jūnijā paziņoja par lēmumu pagarināt tās bataljona klātbūtni Latvijā līdz 2023. gada martam. Ar šiem soļiem NATO sabiedrotie demonstrē solidaritāti un gatavību stiprināt Baltijas reģiona drošību.

Krievijas agresija lika steidzami stiprināt plašāko NATO atturēšanas un aizsardzības politiku, īpaši attiecībā uz Alianses Austrumu flangu. 2022. gada marta ārkārtas NATO valstu un valdību vadītāju sanāksmē Briselē tika pieņemts lēmums par četru jaunu NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupu izveidi Bulgārijā, Ungārijā, Rumānijā un Slovākijā papildus jau esošajām četrām kaujas grupām Baltijas valstīs un Polijā. Tas stiprina Alianses aizsardzību no Baltijas jūras līdz Melnajai jūrai.

Iepriekšējie NATO klātbūtnes apmēri un drošības risinājumi Baltijas valstīs vairs nav pietiekami. Tamdēļ NATO Madrides samita lēmumi atspoguļo fundamentālas izmaiņas Alianses pieejā sabiedroto teritorijas aizsardzībā, izvirzot ambīciju par “uz priekšu vērstu” atturēšanu un aizsardzību un nekavējošu spēku pastiprināšanu (*forward defence*). Tas paredz pāreju no

atturēšanas ar papildspēku nosūtīšanu uz atturēšanu caur liegumu, uz vietas esošo spēku lielāku apjomu un augstāku gatavību, kā arī papildspēku iepriekšēju iezīmēšanu, tādējādi paaugstinot NATO spējas reaģēt un aizsargāt īsā laikā. Šīs izmaiņas papildinās līdzšinējo militāro pielāgošanu un uzsāktu jauno aizsardzības plānu izstrādi un spēku struktūras modernizāciju, kā arī turpmāko aizsardzības spēju attīstību. Lēmumu īstenošanā 2023. gadā un turpmākajos gados īpaši svarīgs ir sabiedroto spēku kvantitatīvs un kvalitatīvs pieaugums, militārā aprīkojuma un to krājumu pastāvīgs izvietojums Alianses austrumos.

Baltijas valstis vienoti veicināja sabiedroto kolektīvu apņemšanos stiprināt NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupas Baltijā līdz brigādes līmenim. Tas ietver brigādes līmeņa komandvadības, atbalsta elementu izveidi un nepieciešamā bruņojuma un munīcijas izvietojumu. Latvijas un Kanādas aizsardzības ministru apņemšanās tika nostiprināta deklarācijā par NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupas Latvijā turpmāko attīstību. Kanāda apņemas turpināt vadīt NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupu Latvijā, kā arī sadarboties ar NATO dalībvalstīm nepieciešamās infrastruktūras līdzfinansēšanā, lai nodrošinātu Alianses atturēšanas un aizsardzības spēju tālāku stiprināšanu. Latvija sagaida progresu brigādes līmeņa kaujas grupas izveidošanā līdz nākamajam NATO samitam Viļņā 2023. gadā.

Latvija mērķtiecīgi palielinās uzņemošās valsts sniegto atbalstu un turpinās ieguldīt aizsardzībā. Līdz 2027. gadam plānots palielināt izdevumus aizsardzībai līdz 3% no IKP un ieguldīt militārās infrastruktūras attīstībā. Madrides samitā atkārtoti apstiprināta visu sabiedroto apņemšanās līdz 2024. gadam aizsardzībai tērēt vismaz 2% no IKP. Krievijas uzsāktais karš, nepieciešamība atbalstīt Ukrainu ir tikai veicinājusi vairāku sabiedroto izlēmīgu rīcību veltīt vairāk resursu aizsardzībai. Šajā ziņā pozitīvi jāatzīmē šogad notikušo Vācijas ārlietu un drošības politikas pagrieziena punktu (*Zeitenwende*), ņemot vērā valsts nozīmīgo lomu Eiropas drošībā.

Jaunā stratēģiskā koncepcija

Latvijas un mūsu sabiedroto interesēs ir noturīgi ilgtermiņa drošības risinājumi. Lai nodrošinātu Alianses atbilstību nākošās dekādes izaicinājumiem un vajadzībām, NATO Madrides samitā sabiedrotie apstiprināja jauno NATO Stratēģisko koncepciju. Koncepcija atkārtoti apliecina kolektīvo aizsardzību kā NATO pamatuzdevumu – neviens nedrīkst šaubīties par Vašingtonas līguma 5. panta saistību izpildi, ja tāda nepieciešamība rastos. Koncepcija sniedz vadlīnijas, kā NATO pielāgoties drošības situācijas pasaulē izmaiņām, kā arī iezīmē galvenos Alianses uzdevumus – stiprināt atturēšanu un aizsardzību, krīžu novēršanu un pārvaldību, kā arī sadarbības drošību. Krievija ir atzīta par galveno draudu eiroatlantiskajai drošībai, mieram un stabilitātei. Joprojām kā drauds saglabājas arī terorisms. Koncepcijā skaidroti tādi izaicinājumi kā Ķīnas radītā ietekme uz starptautisko drošību, autoritārisma izplatības radītie riski, kā arī jauno tehnoloģiju ietekme un dažāda veida hibrīdais apdraudējums. Uzsvērta NATO partnerību nozīme un globālo procesu savstarpējā saistība – īpaši izceļot partnerību ar Eiropas Savienību. Uzsverot dialoga nozīmi un sadarbību ar Indijas un Klusā okeānu partneriem, NATO samitu Madridē pirmo reizi apmeklēja arī Austrālijas, Dienvidkorejas, Japānas un Jaunzēlandes līderi. Latvija aktīvi iesaistās NATO centienos attīstīt jaunās tehnoloģijas, lai nodrošinātu nepieciešamās inovācijas modernas aizsardzības vajadzībām.

Samitā Latvija pievienojās jaunizveidotajam NATO Inovāciju fondam un apstiprināja vienu no NATO Aizsardzības inovāciju akceleratora testa centriem izvietojumu Latvijā. Latvija parakstīja NATO Inovāciju fonda partnerības līgumu un turpmākajos gados aicinās Latvijas jaunuzņēmumus izstrādāt un pieteikt divējāda pielietojuma risinājumu projektus fonda līdzekļu apguvei. Latvijā izvietotais testa centrs iesaistīsies NATO aizsardzības inovāciju akceleratora stratēģijā definēto izaicinājumu risināšanā.

NATO paplašināšanās un partnerības

Latvijas drošībai nozīmīgi ir Zviedrijas un Somijas vēsturiskie lēmumi par pieteikumiem dalībai NATO. Abu valstu pievienošanās ievērojami veicinās Baltijas jūras reģiona, NATO Austrumu flanga un visas Alianses drošību. Saeima Somijas un Zviedrijas iestāšanās protokolus jau ir ratificējusi. Latvija 2023. gadā atbalstīs konsultācijas un abu valstu praktiskos sagatavošanās darbus kļūšanai par pilntiesīgām dalībvalstīm.

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā NATO ir pārskatījusi savu sadarbību ar partnervalstīm. Īpaša uzmanība veltīta Bosnijai un Hercegovinai, Gruzijai un Moldovai. Partnerības kļuvušas stratēģiskākas un konkrētākas, vairāk pielāgojot tās katras valsts specifiskajām vajadzībām un politiskajam kontekstam. Latvija atbalsta partnerību politikas stiprināšanu un papildu finansējuma piešķiršanu to īstenošanai. Partnerības ir nozīmīgs un neatsverams instruments, kas veicina visas eiroatlantiskās telpas drošību un veido vienu no trīs NATO darbības pamatvirzieniem.

Latvija atbalsta NATO Atvērto durvju politiku un turpinās atbalstīt tās demokrātiskās valstis, kas izrādījušas vēlmi sekot eiroatlantiskās integrācijas kursam.

Transatlantiskās attiecības

Krievijas agresija Ukrainā ir pastiprinājusi transatlantiskās sadarbības centrālo lomu Latvijas ārpolitikā un drošības politikā. Transatlantisko sabiedroto klātbūtne Baltijas reģionā ir neatsverams atturēšanas un aizsardzības elements Eiropas drošības kontekstā. Latvijas prioritātes sadarbībā ar ASV ir tās militārās klātbūtnes stiprināšana reģionā, ASV finansiālā atbalsta Latvijas militāro spēju attīstībai nodrošināšana, sadarbības veicināšana digitālajā un tehnoloģiju jomā, kā arī aktīvāka ASV iesaiste Trīs jūru iniciatīvā. Sadarbībā ar Kanādu līdzās centrālajiem jautājumiem drošības un aizsardzības jomā tiks attīstīts ciešāks ekonomiskais dialogs, īpaši investīciju un augsto tehnoloģiju jomā, kā arī sadarbība ANO "Sievietes, miers un drošība" darba kārtības stiprināšanā.

ASV valsts sekretāra un aizsardzības sekretāra, kā arī Kanādas premjerministra un aizsardzības ministres vizītes Latvijā pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ir papildu apliecinājums sabiedroto solidaritātei un apņēmībai sargāt Latvijas drošību. ASV ir apstiprinājusi plānus militārās klātbūtnes stiprināšanai Baltijas valstīs, kas paredz, ka dienesta pienākumu pildīšanai, rotācijas kārtībā bez pārtraukumiem Latvijā uzturēsies ASV karavīri un militārās tehnikas vienības. ASV valdība 2022. gadā Latvijai piešķīra 200 miljonus ASV dolāru drošības palīdzības un sadarbības finansējumam, tostarp vairāk nekā 160,7 miljonu ASV dolāru apmērā Ārvalstu militārā finansējuma programmas ietvaros, lai stiprinātu Latvijas drošību un militāro savietojamību. Tāpat Latvijai būs iespēja izmantot līdzekļus arī no ASV Ārvalstu militārā finansējuma programmas pakotnes valstīm, kas sniegušas nozīmīgu palīdzību Ukrainai. Piešķirto finansējumu plānots tērēt krasta aizsardzības spēju stiprināšanai, vidējā rādiusa gaisa aizsardzības sistēmu un raķešu artilērijas iegādei. Savukārt Baltijas drošības iniciatīvas ietvaros 2023.gadā ASV ir piešķīrusi 225 miljonus dolāru.

Latvija turpināja sniegt ieguldījumu demokrātisko vērtību stiprināšanā, piedaloties ASV rīkotā otrā Demokrātiju samita procesos, īpaši informācijas integritātes un mediju brīvības jomā, kur kopā ar Kanādu un ASV vadīja tematisko grupu informācijas integritātes jautājumos.

Latvijas ieskatā svarīga loma transatlantisko attiecību un tirdzniecības pozitīvās darba kārtības stiprināšanā ir Eiropas Savienības un ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padomei. Tās ietvaros, reaģējot uz Krievijas iebrukumu Ukrainā, 2022. gadā ir notikusi cieša sadarbība ar sankcijām saistītu eksporta ierobežojumu jautājumos un pretdarbojoties Krievijas dezinformācijai. Latvijas skatījumā ir būtiski izmantot padomes formātu, lai arī 2023. gadā veicinātu investīcijas un tirdzniecību ar Ukrainu. Tāpat nozīmīgas sadarbības jomas ir piegāžu ķēžu stiprināšana un dažādošana, jaunās tehnoloģijas, pāreja uz videi draudzīgu ekonomiku, kā arī 5G/6G telekomunikāciju tīklu drošības un konkurētspējas veicināšana.

Eiropas Savienības Stratēģiskā kompasa ieviešana

Turpinoties un padziļinoties Eiropas Savienības integrācijai, pieaug arī Savienības loma kopīgā ārējā un aizsardzības politikā un uz globālās skatuves. Lai iezīmētu šīs izaugsmes līnijas nākotnei, 2022. gada martā tika apstiprināts Eiropas Savienības Stratēģiskais kompass drošībai un aizsardzībai. Tas nosaka politisko ietvaru un konkrētus uzdevumus nākamajiem desmit gadiem attiecībā uz Eiropas Savienības spēju reaģēt uz drošības izaicinājumiem un krīzēm, tai skaitā nepieciešamību attīstīt dalībvalstu spējas un piesaistīt resursus investīcijām militārajā industrijā. Turpmākajos gados Latvijai ir būtiski, lai tiktu veikti ieguldījumi dalībvalstu aizsardzības spēju stiprināšanā ar noteikumu, ka tas tiek darīts papildinoši NATO spēju attīstībai. Svarīgi, lai tiktu turpināts darbs pie pārrobežu militārās mobilitātes sekmēšanas un Pastāvīgās strukturētās sadarbības (PESCO) projektu ieviešanas militārās mobilitātes, atmiņēšanas un kibernetiskās drošības jomās. Latvijai būtiski, lai tiktu veltīta pienācīga uzmanība noturības veicināšanai hibrīdās drošības jomā, tostarp kibernetiskā un cīņā ar dezinformāciju. Eiropas Savienībai ir jāturpina sniegt spēcīgs atbalsts Austrumu partnerības valstīm to noturības stiprināšanā, kā arī jāveicina Eiropas Savienības stratēģiskā partnerība ar NATO.

Bruņojuma kontroles process

Jau pirms Krievijas uzsāktā kara bija vērojama bruņojuma kontroles sistēmas erozija. Krievija ilgstoši ignorēja uzticību veicinošus starptautiskos mehānismus un tajos noteiktās saistības. Arī pirms iebrukuma Ukrainā Krievija un Baltkrievija atteicās sniegt paskaidrojumus Baltijas valstu un Ukrainas ierosinātajās risku mazināšanas procedūrās EDSO Vīnes dokumenta ietvaros saistībā ar abu valstu tobrīd notikušajām kopīgajām liela mēroga militārajām mācībām Ukrainas pierobežā. Krievijas vispārējo nihilismu pret valstu starptautiskajām tiesībām un pienākumiem apstiprināja arī 2022. gada Kodolieroču neizplatīšanas līguma 10. pārskata konferences rezultāti, kad netika pieņemts noslēguma dokuments - lai arī visas citas dalībvalstis spēja vienoties, Krievija iebilda pret formulējumiem attiecībā uz kodoldrošību Ukrainā.

Negatīvu tendenci bruņojuma kontroles jomā turpināja iezīmēt Ziemeļkorejas īstenotā kodolprogramma, pieaugošais raķešu izmēģinājumu skaits, kā arī izmaiņas tās kodoldoktrīnā, pazeminot sliekšni gatavībai izmantot kodolieročus. Irāna turpina izvairīties no savu saistību ievērošanas kodolieroču neizplatīšanas jomā, tostarp arvien sarūk risinājuma iespēja starptautiskajās sarunās par Kopīgā visaptverošā rīcības plāna darbības atjaunošanu. Ķīna turpina attīstīt Stratēģiskā bruņojuma sistēmas, tajā pašā laikā demonstrējot izvairīgu attieksmi pret pilnvērtīgu iesaistīšanos bruņojuma kontroles, atbrūošanās un neizplatīšanas mehānismos. Latvija kopā ar sabiedrotajiem un līdzīgi domājošajām valstīm turpina uzsvērt, ka Ķīnai ir jāuzņemas kodolvalstij piekrītoša atbildība un pilnvērtīgi jāiesaistās bruņojuma kontroles mehānismos. Arī Kodolieroču neizplatīšanas līguma 10. pārskata konferences laikā Latvija akcentēja šo jautājumu.

Latvija kopā ar sabiedrotajiem un partneriem arī turpmāk uzsvērs bruņojuma kontroles, atbrūošanās un masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšanas jautājumu un esošo mehānismu nozīmi starptautiskās un nacionālās drošības nodrošināšanā. Latvija kopā ar sabiedrotajiem veicinās izpratni, ka Ķīnai ir jāuzņemas lielāka atbildība bruņojuma kontroles jautājumos. Kopā ar pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm aicināsim Irānu un Ziemeļkoreju ievērot starptautiskos noteikumus bruņojuma kontroles, atbrūošanās un masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšanas jomā, tajā skaitā ANO Drošības padomes rezolūcijas, īpaši uzsvērot pilnvērtīgas sadarbības nepieciešamību ar Starptautisko Atomenerģijas aģentūru. Reģionālās drošības kontekstā EDSO formātā Latvija aicinās saglabāt savstarpējās uzticības veicinošos pasākumus, bet Krieviju un Baltkrieviju - atgriezties pie šo saistību pilnīgas ievērošanas ar mērķi veicināt drošības situācijas Eiropā uzlabošanu.

Starptautisko tiesību un likuma varā balstītās kārtības sargāšana

Pēdējo gadu laikā starptautiskajā vidē jau bija skaidri novērojama multilaterālisma krīze un tendences, kuras norādīja uz starptautiskā tiesiskuma vājināšanos, starptautisko tiesību normu nepamatotu interpretāciju un alternatīvu pasaules kārtības modeļu parādīšanos no atsevišķu valstu puses. Raugoties tālākā perspektīvā un ņemot vērā Ķīnas pieaugošās aktivitātes, tai uzstājīgi piedāvājot dažādas alternatīvas iniciatīvas, ir sagaidāmas vēl intensīvākas diskusijas par starptautiskās kārtības nākotni. Latvijas vērtējumā ANO sistēmai šobrīd nav ticamas alternatīvas, tādēļ būtisks uzdevums ir starptautiskā tiesiskuma pilnvērtīga atjaunošana, efektīvs multilaterālisms un starptautisko organizāciju darbības un uzticamības uzlabošana. Krievijas īstenotais iebrukums Ukrainā spilgtāk izgaismoja starptautisko organizāciju ierobežotās spējas, tai skaitā atsevišķu dalībvalstu nepietiekošo gribu vērsties pret agresorvalsti, tādējādi vēl vairāk vājinot starptautisko sistēmu.

Latvija savu ieguldījumu saskata vairākos virzienos. Primāri un aktuāli – Krievijas agresijas izbeigšana, turpinot iestāties par Krievijas starptautiskās izolācijas paplašināšanu un pastāvīgi strādājot ar valstīm, kuras joprojām ieņem nenoteiktu nostāju attiecībā uz Krievijas iebrukumu Ukrainā. Ilgtermiņā un ņemot vērā Krievijas agresijas izgaismotās nepilnības, Latvija turpinās aktīvi iestāties par ANO Drošības padomes reformēšanu, turpinās dalību starptautiskajās misijās, kā arī attīstības sadarbības politikas īstenošanu. Latvijas potenciālā dalība ANO Drošības padomē nepastāvīgās dalībvalsts statusā 2026.–2027. gada termiņā būs būtisks Latvijas pienesums noteikumos balstītas pasaules kārtības stiprināšanā.

Krievijas starptautiskā izolācija un nosodījums

Latvija kopā ar līdzīgi domājošām valstīm ir konsekventi un sistemātiski īstenojusi Krievijas un Baltkrievijas izolēšanu starptautiskajās organizācijās. Krievija ir izslēgta no Eiropas Padomes, Baltijas Jūras valstu padomes un Pasaules Tūrisma organizācijas. Ir apturēta Krievijas dalība vai tās novērotājvalsts statuss ANO Cilvēktiesību padomē, Amerikas Valstu organizācijā, OECD, Eiropas Kodolpētījumu organizācijā, Baltijas jūras vides aizsardzības komisijā, Baltijas jūras parlamentārajā konferencē, Baltijas jūras valstu telpiskās plānošanas iniciatīvā, Eiropas Telekomunikāciju reģionālo administrāciju organizācijā. Turpinās darbs pie Krieviju un Baltkrieviju izolējošiem pasākumiem ANO, EDSO, Ķīmisko ieroču aizliegšanas organizācijā, Pasaules Tirdzniecības organizācijā, Starptautiskā Darba organizācijā, kā arī virknē ANO aģentūru un komiteju, piemēram, UNESCO, ANO Eiropas ekonomikas komitejā. Krievijas uzticamības līmenis un prestižs starptautiskajās organizācijās strauji sarūk, un vairākās vēlētas ANO sistēmas institūcijās Krievijas pārstāvji ir zaudējuši ilgstoši ieņemtās vadošās pozīcijas.

Latvija starptautisko organizāciju dalībvalstu formātos turpinās iestāties par starptautiskā spiediena uzturēšanu pret Krieviju un īpaši aktualizēs jautājumus par Krievijas atbildības panākšanu par agresijas un kara noziegumiem Ukrainā. Latvija ir bijusi viena no vadošajām valstīm, lai panāktu pēc iespējas plašāku atbalstu ANO Ģenerālās asamblejas iniciatīvām saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu. Šī gada laikā ar pārliecinošu ANO dalībvalstu vairākumu ir pieņemtas trīs rezolūcijas, ar kurām ir nosodīta agresija pret Ukrainu, tās izraisītās humanitārās sekas, kā arī apliecināts atbalsts Ukrainas teritoriālajai integritātei pēc Krievijas nelikumīgās Ukrainas teritoriju aneksijas. ANO Ģenerālā asambleja arī nolēma apturēt Krievijas dalības tiesības ANO Cilvēktiesību padomē, kā arī pieņēma rezolūciju par Krievijas agresijas Ukrainā radīto zaudējumu atlīdzināšanu. Ar Latvijas diplomātu neatlaidību ANO Cilvēktiesību padomē ir pieņemta rezolūcija par sistemātisku cilvēktiesību pārkāpumu monitorēšanu Krievijā. Jāturpina arī skaidrojošs darbs ar starptautiskiem partneriem citos reģionos par Krievijas kara Ukrainā patiesās izcelsmes cēloņiem un tā globālajām sekām.

Prioritātes prezidēšanai Eiropas Padomē

Latvija uzņemsies Eiropas Padomes prezidentūru no 2023. gada maija līdz novembrim, rotācijas kārtībā pārņemot šo atbildību no Islandes. Sešu mēnešu ilgās prezidentūras laikā Latvijas ārlietu ministrs vadīs Eiropas Padomes Ministru komitejas darbu. Latvijas ieskatā ir nopietni jāpārvērtē Eiropas Padomes ietekme demokrātisko vērtību īstenošanā un jāstiprina tās atpazīstamība. Tāpat ir būtiski paredzēt Eiropas Padomes iesaisti atbalsta sniegšanā Ukrainai. Šie jautājumi būs aktuāli 2023. gadā gaidāmajā Eiropas Padomes samitā Reikjavikā, kas sakrītīs ar Latvijas prezidentūras uzsākšanu. Latvijas prezidentūrai būs jānodrošina samitā panākto vienošanos ieviešana un jāturpina arī iepriekšējo prezidentūru uzsāktās iniciatīvas.

Latvija savas prezidentūras laikā vēlas izcelt trīs prioritāros virzienus Eiropas Padomes darba kārtībā. Pirmkārt, demokrātijas un likuma varas stiprināšana Eiropā, īpaši veicinot Eiropas Cilvēktiesību tiesas autoritāti un efektīvu tās spriedumu izpildi dalībvalstīs. Būtisks izaicinājums šajā kontekstā būs Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpilde Krievijā pēc tās izslēgšanas no Eiropas Padomes. Otrkārt, vārda brīvības, žurnālistu drošības un Eiropas Padomes digitālās darba kārtības veicināšana. Eiropas Padomei un tās dalībvalstīm nepieciešams vairāk pievērsties mediju brīvības aizsardzībai un dezinformācijas apkarošanai, lai mazinātu apdraudējumu demokrātijai Eiropā. Prezidentūras ietvaros Latvija starptautiskā līmenī aktualizēs jautājumus par žurnālistu drošību kara apstākļos, žurnālistu aizsardzību digitālajā vidē, medijpratību un noturību pret dezinformāciju. Treškārt, Eiropas Padomei jāklūst atvērtākai sabiedrībai un iekļaujošākai, vairāk iesaistot pilsonisko sabiedrību, jauniešus. Latvija atbalstīs organizācijas pašreizējo reformu procesu, lai būtiski uzlabotu komunikāciju, kas sekmētu sabiedrības izpratni par Eiropas Padomes monitoringa mehānismu nozīmi cilvēktiesību aizsardzībā.

Atbilstoši šiem prioritārajiem virzieniem Latvijas prezidentūra papildus skars plašu Eiropas Padomes jautājumu loku, un iesaistītajām kompetentajām Latvijas institūcijām un nevalstiskajiem partneriem būs iespēja izcelt Latvijas labo praksi prezidentūras organizētajās konferencēs un pasākumos. Latvijas prezidentūras sekmīgā norisē svarīga loma būs Saeimas delegācijai Eiropas Padomes Parlamentārajā asamblejā, Latvijas Pašvaldību savienības delegācijai Eiropas Padomes Pašvaldību kongresā, kā arī valsts augstāko amatpersonu līdzdalībai.

Kandidēšana uz ANO Drošības padomes nepastāvīgās dalībvalsts vietu

Tuvāko gadu laikā valdības kopējais uzdevums būs nodrošināt Latvijas sekmīgu kandidēšanu ANO Drošības padomes 2025. gada vēlēšanās dalībai uz 2026. - 2027. gada termiņu. Kandidēšana ANO Drošības padomes nepastāvīgā locekļa vēlēšanās skaidri apliecina Latvijas interesi darbos atbalstīt un stiprināt starptautisko tiesību sistēmu, kas Latvijai kā mazai valstij ir eksistenciāli svarīgi. Tas ir vēstījums Latvijas stratēģiskajiem partneriem un visiem līdzīgi domājošajiem par mūsu gatavību aizstāvēt demokrātiskās vērtības un intereses laikā, kad noteikumos balstīta starptautisko tiesību kārtība tiek pastāvīgi izaicināta. Latvija ar savu dalību ANO Drošības padomē iegūs iespēju globālajā arēnā pastiprināt demokrātiskās pasaules viedokli un pozīcijas. Latvija piedalīsies lēmumu pieņemšanā globālās drošības jautājumos, tādējādi tieši stiprinot arī Latvijas suverenitāti un reģiona drošību, kas ir īpaši svarīgi, raugoties vidējā termiņa perspektīvā. Tā ir vēl viena iespēja Latvijas valsts ārpolitisko spēju tālākai attīstībai.

Mūsu kaimiņi - Lietuva un Igaunija - jau ir bijušas ANO Drošības padomes dalībvalstis, ar savu ieguldījumu pierādot, ka nelielas valstis var ietekmēt ANO Drošības padomes darbu un to sekmīgi dara. Lietuva bija ANO Drošības padomē 2014. - 2015. gadā, kad Krievija anektēja Krimu un okupēja Ukrainas austrumu reģionus; Igaunija sava termiņa laikā 2020. - 2021. gadā Drošības padomē darba kārtībā virzīja Ukrainas, Baltkrievijas un kibernetikas jautājumus. Līdzīgi par nelielo valstu spēju ietekmēt darba kārtību un veidot starptautisko viedokli liecina arī Norvēģijas, Īrijas un citu valstu piemēri.

Lai veicinātu starptautisko redzamību un nodrošinātu ievēlēšanai vajadzīgo vismaz 129 ANO dalībvalstu atbalstu Latvijas kandidatūrai, ir nepieciešams uzrunāt valstis Āfrikas, Āzijas, Latīņamerikas un Karību reģionos. Kandidēšanas kampaņa kalpo kā vērtīgs instruments uzmanības vēršanai un skaidrošanai par Krievijas agresiju un tās veiktajiem starptautisko tiesību pārkāpumiem.

Oficiāli Latvijas kampaņa ANO Drošības padomes vēlēšanām tiks uzsākta 2023. gada otrajā pusē. Ir izstrādāti Latvijas kampaņas tematiskie virzieni, kuros Latvijai ir starptautiska atpazīstamība. Līdzās starptautiskajām tiesībām, demokrātijai un noturībai, Latvija starptautiskajās organizācijās regulāri izceļ dezinformācijas un medijpratības, sieviešu un meiteņu tiesību un iespēju veicināšanas, digitālo risinājumu un ilgtspējīgas attīstības tēmas. Nozīmīgu ieguldījumu tematisko virzienu izstrādē sniedza Latvijas nevalstiskais sektors.

ANO reformu nepieciešamība

Latvijas vērtējumā paredzamā nākotnē ANO sistēmai nav ticamas un vēlamas alternatīvas, tāpēc ir nepieciešama noteikumos balstītas starptautiskās kārtības stiprināšana caur jēgpilniem reformu risinājumiem, īpaši Drošības padomes reformām. Tas, kā Krievija ļaunprātīgi izmanto ANO kā platformu saviem mērķiem un ar veto tiesībām ANO Drošības padomē diskreditē un apgrūtina tās darbu, tikai skaidrāk izgaismo šī izaicinājuma aktualitāti. Drošības padomes pastāvīgajām dalībvalstīm ir jārikojas izlēmīgi genocīda, noziegumu pret cilvēci un kara noziegumu situācijās, kurās nav pieņemama veto piemērošana. Tāpat iestājamies par pragmatiskiem risinājumiem Drošības padomes darba metožu uzlabošanai. Tas iekļauj Drošības padomes darba caurspīdīgumu, efektivitāti, lēmumu pieņemšanas skaidrošanu. Vienlaikus saprotot, ka pašreizējā situācijā nav iespējams atņemt veto tiesības Drošības padomes pastāvīgajai dalībvalstij, kā prioritāru Latvija redz iniciatīvu izstrādāšanu, kas ierobežotu veto izmantošanu genocīda, kara un agresijas noziegumu gadījumā. Latvija turpinās strādāt pie ANO reformu jautājumiem līdzīgi domājošo valstu grupā “Par atbildību, saskaņotību un atklātību” un aktīvi paudīs nostāju ANO Drošības padomes reformas starpvaldību sarunu formātā. Iestāsimies par to, lai visiem reģioniem ir iespēja būt taisnīgi pārstāvētiem Drošības padomē, tai skaitā nepieciešams paredzēt papildu pārstāvību Austrumeiropas, Āfrikas, Latīņamerikas reģioniem un mazo salu valstīm.

Latvija bija starp valstīm, kas virzīja iniciatīvu organizēt ANO Ģenerālās asamblejas debates katru reizi, kad Drošības padomē kāda no pastāvīgajām dalībvalstīm izmanto savas veto tiesības. Šīs iniciatīvas rezultātā ir pieaugusi Ģenerālās asamblejas loma miera un drošības jautājumos. Līdz ar to pieaug visu – lielu un mazu - ANO dalībvalstu loma ANO darbā. Jau tagad tas dod iespēju virzīt rezolūcijas Ukrainas atbalstam.

Dalība starptautiskajās misijās

Ar dalību starptautiskajās misijās Latvija ne vien dod savu pienesumu miera un drošības veicināšanā, bet arī stiprina starptautiskās sadarbības mehānismus un kultūru, atbalsta savus sabiedrotos un partnerus, kuri savukārt atbalsta mūs, kā arī nes Latvijas vārdu pasaulē un dod mūsu pārstāvjiem iespēju iegūt neatsveramu pieredzi. Tādēļ arī turpmākajos gados turpināsim pakāpeniski tālāk attīstīt Latvijas spējas piedalīties starptautiskajās misijās.

Daudzpusējās sadarbības ietvaros 2022. gadā Latvija bija iesaistījies 9 Eiropas Savienības, NATO un ANO starptautiskajās misijās un operācijās Ukrainā, Gruzijā, Kosovā, Mali, Irākā, Tuvajos Austrumos un Vidusjūras reģionā. Latvija ar 6 civilajiem ekspertiem piedalās Eiropas Savienības Padomdevēju misijā Ukrainā (EUAM Ukraine), kuras uzdevums ir humānās palīdzības un bēgļu plūsmas koordinēšana un atbalsta sniegšana Krievijas kara noziegumu Ukrainā dokumentēšanā. Latvija turpināja savu dalību NATO vadītajā starptautiskajā operācijā

(KFOR) Kosovā vienas kājnieku rotas sastāvā, kas ir lielākais Latvijas kontingents starptautiskajās operācijās. Latvija turpināja dalību Eiropas Savienības jūras operācijā Vidusjūra EUNAVFOR MED IRINI ar diviem pārstāvjiem. Latvijas karavīri dažāda lieluma vienību sastāvā piedalījās NATO misijā Irākā (NMI). Ar vienu Latvijas pārstāvi piedalāmies ANO Pamiera uzraudzības organizācijas (UNTSO) misijā Izraēlā, kā arī turpinām atbalstīt starptautiskās koalīcijas militāro operāciju Inherent Resolve. Seši Latvijas civilie eksperti darbojas Eiropas Savienības novērošanas misijā Gruzijā (EUMM Georgia). Pēc vienošanās ar Armēniju un Azerbaidžānu oktobrī Eiropas Savienības novērošanas misijas Gruzijā civilie eksperti uzsāka īstermiņa novērošanas pienākumu veikšanu uz Armēnijas–Azerbaidžānas robežas. Ievērojami pasliktinoties drošības situācijai Malī, Eiropas Savienība pieņēma lēmumu par Eiropas Savienības misijas Mali (EUTM MALI) apmācības uzdevumu pārtraukšanu uz laiku, tādēļ tika apturēta Latvijas dalība šajā misijā, kā arī ANO daudzpusējā integrētajā stabilizācijas misijā Mali (MINUSMA).

2023. gadā Latvija izvirzīs papildu civilos ekspertus dalībai Eiropas Savienības civilajās misijās Ukrainā un Gruzijā, kā arī nepieciešamības gadījumā atbalstīs Eiropas Savienības civilās misijas Armēnijā izveidošanu. Turpināsies Latvijas nacionālo bruņoto spēku karavīru dalība NATO operācijā Kosovā, EUNAVFOR MED IRINI, *Inherent Resolve*, UNTSO, NATO misijā Irākā (NMI). Latvija uzsāk dalību Eiropas Savienības militārā atbalsta misijā Ukrainā (EUMAM Ukraine), kura tiek plānota visa 2023. gada laikā.

Attīstības sadarbība

Ārlietu ministrijas pārvaldītais attīstības sadarbības politikas finansējums 2022. gadā sasniedza 1,36 miljonus eiro, kas deva iespēju ne tikai palielināt atbalstu Ukrainai, bet arī efektīvi stiprināja Latvijas praktisku iesaisti globālo izaicinājumu risināšanā. Turpinājās palīdzības sniegšana Austrumu partnerības, Centrālāzijas un Āfrikas reģiona valstīm saskaņā ar Attīstības sadarbības politikas plānā 2021.-2023. gadam iekļautajiem projektiem. 2022. gadā tika īstenoti 39 projekti, īpašu uzmanību veltot atbalsta projektiem Ukrainā, lai palīdzētu pārvarēt kara sekas (37% no visiem attīstības sadarbības projektiem). Atbilstoši Latvijas attīstības sadarbības tematiskajām prioritātēm 39% no īstenotajiem projektiem ir veltīti miera un taisnīguma veicināšanai, kā arī efektīvu, atbildīgu un iekļaujošu institūciju stiprināšanai, 18 % kvalitatīvai izglītībai, 17% dzimumu līdztiesības veicināšanai, 14% ekonomiskajai izaugsmei, 9% klimata rīcībai. Digitalizāciju kā Latvijas horizontālo prioritāti ietver ceturta daļa no atbalstītajiem projektiem. Latvija pirmo reizi īstenoja projektu Āfrikas kontinentā - Namībijā un Zambijā, saistītu ar sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanu. Ārlietu dienests nodrošināja Latvijas divpusējās attīstības sadarbības aktivitāšu sasaisti ar citu donoru aktivitātēm, veicinot Latvijas sniegtā atbalsta ilgtspēju, efektivitāti un redzamību, jo īpaši labas pārvaldības jomā, tostarp jauno profesionāļu apmācībās, publisko pakalpojumu nodrošināšanas uzlabošanā, revīzijas iestāžu kapacitātes veicināšanā.

2022. gadā darbu uzsāka Ārlietu ministrijas vadībā izveidotā Latvijas attīstības sadarbības aģentūra, paplašinot Centrālās finanšu un līgumu aģentūras funkcijas. Jaunās aģentūras galvenais uzdevums ir veicināt Latvijas attīstības sadarbības projektu īstenošanu dalību ārvalstu starptautiskās palīdzības sniedzēju finansētos projektos. Uzsākts pirmais aģentūras koordinētais pilotprojekts Latvijas ekspertīzes nodošanai Uzbekistānā labas pārvaldības jomā. Pašlaik notiek aģentūras akreditācijas process, pēc kura Latvija varēs tieši iesaistīties Eiropas Komisijas finansēto projektu īstenošanā kā vadošais partneris.

Latvijas attīstības sadarbības īstenošanā tika iesaistīts plašs nevalstisko partneru loks, tostarp “Centrs MARTA”, “Rīga TechGirls”, Rīgas Juridiskā augstskola, Ekonomiskā sadarbība un investīcijas Latvijai, Latvijas Lauku forums, SIA SunGIS, Sociālās uzņēmējdarbības asociācija, Baltic Human Rights Society, “Latvijas platforma attīstības sadarbībai”. Ārlietu ministrija ir atbalstījusi biedrības “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” un “Latvijas

Pašvaldību savienība”, tādējādi veicinot Latvijas pilsoniskās sabiedrības starptautisku iesaisti attīstības sadarbības un tās politikas plānošanas procesos.

2023. gadā Ārlietu ministrija turpinās sistēmiski attīstīt attīstības sadarbības politikas nozari. Ar vidējā termiņa budžeta likumā pieņemto divpusējā finansējuma pieaugumu, arī 2023. gadā būs iespējams palielināt īstenoto projektu skaitu, citu starpā palielinot Latvijas iesaisti Āfrikas kontinentā. Viens no svarīgiem 2023. gada uzdevumiem būs arī Attīstības sadarbības politikas plāna izstrāde 2024. - 2027. gadam.

Ekonomiskie procesi un Latvijas intereses

Krievijas agresija pret Ukrainu un globālās pandēmijas sekas negatīvi iespaido pasaules ekonomikas attīstību, radot ekonomiskās lejupslīdes riskus. Globālo piegāžu ķēžu pārrāvumi ir likuši uzņēmējiem mainīt stratēģijas un atteikties no beznoliktavu principa, meklēt ģeogrāfiski tuvākus piegādātājus un veidot lielākus preču un izejvielu krājumus. Vienlaikus samazinātā pirktspēja un ražošanas izmaksu pieaugums enerģijas resursu straujo cenu kāpuma dēļ, kā arī nepieciešamība Latvijas uzņēmējiem meklēt jaunus izejvielu importa tirgus, īpaši metālapstrādes, pārtikas rūpniecības, būvniecības un kokrūpniecības nozarēs, kas radīja papildu apstākļus inflācijas kāpumam, kopumā mazina ekonomisko aktivitāti Baltijas reģionā, pieprasījumu pēc Latvijā ražotām precēm un pakalpojumiem, kas ved uz eksporta un iekšzemes kopprodukta samazinājumu. Šajā situācijā risinājumi ir jāmeklē globālajā, Eiropas Savienības un nacionālajā līmenī un to realizācijai var būt gan īstermiņa, gan ilgtermiņa raksturs, ņemot vērā pasaules ekonomikā notiekošos procesus. Latvijai ir jāizmanto PTO un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) dotās iespējas, Latvijas interesēs ir stiprināt Eiropas Savienības ekonomisko patstāvību, caur ilgtspējīgas enerģētiskās politikas veidošanu, klimatneitralitātes politikas īstenošanu, vienotā tirgus stiprināšanu, sektorālo noturību paaugstināšanu, tālāku digitalizāciju un savienojamību attīstību, efektīvu atveseļošanas instrumenta izmantošanu un brīvās tirdzniecības līgumu tīklojuma veidošanu.

Ceļā uz ilgtspējīgu enerģētisko politiku

Viens no svarīgākajiem Eiropas Savienības soļiem savas noturības stiprināšanā bija atbildes reakcija uz Krievijas uzsāktu enerģētisko šantāžu, ignorējot ilgtermiņa līgumus un vienpusēji samazinot vai pārtraucot cauruļvadu gāzes piegādes gandrīz visām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Krievijas rīcība mudināja Eiropas Savienību pēc iespējas ātrāk atteikties no Krievijas energoresursiem, aizstājot tos ar daudzveidīgāku energoresursu importu no uzticamiem partneriem, kā arī vairāk pievērsties kritiskās infrastruktūras drošībai.

Kaut arī pārsvarā importējot dabasgāzi no Krievijas, Latvija jau laikus sāka strādāt ar reģiona partneriem pie tādas infrastruktūras izveides, kas nodrošinātu alternatīvus piegādes ceļus. Kopš 2020. gada sākuma darbojas Eiropas Savienības regulējumam atbilstošs Latvijas, Igaunijas un Somijas vienotais gāzes tirgus. Izmantojot no Eiropas Savienības budžeta pieejamos līdzekļus, palielināta Latvijas–Lietuvas gāzes starpsavienojuma jauda. Tā rezultātā Latvijai ir izdevies veiksmīgi pārorientēties uz citiem piegādātājiem un pieņemt lēmumu par Krievijas gāzes importa aizliegumu ar 2023. gada 1. janvāri. Īstermiņā Klaipēdas ostas Lietuvā un Inko ostas Somijā sašķidrinātās dabasgāzes termināļi kalpo kā alternatīvi gāzes piegādes ceļi Latvijai un reģionam kopumā. Latvija ir arī izmantojusi Eiropas Savienības apgādes drošības regulā paredzēto iespēju slēgt divpusējus solidaritātes līgumus ar Lietuvu un Igauniju, kas tika ratificēti Saeimā.

Lai Eiropas Savienības valstis būtu pēc iespējas sagatavotākas ziemas sezonai ar pēc iespējas lielāku pieejamo dabasgāzes rezervi, tika pieņemts lēmums pirms apkures sezonas sākuma nodrošināt gāzes krātuvju piepildījumu vismaz 90% apmērā. Eiropas Savienības līmenī

pieņemto lēmumu rezultātā Inčukalna pazemes dabasgāzes krātuves piepildījums uz apkures sezonas sākumu bija pietiekams, lai nodrošinātu Latvijas pieprasījumu 2022./2023. gada ziemas sezonā. Eiropas Savienības dalībvalstu starpā panākta vienošanās par pasākumiem gāzes taupīšanai, kuru mērķis ir samazināt kopējo patēriņu par 15%. Īstenoto taupības pasākumu rezultātā Krievijas cauruļvadu gāzes tirgus daļa Eiropas Savienībā tika samazināta no 40% uz 9% pirms 2022./2023. gada apkures sezonas. 2022. gada decembra enerģētikas ministru padomes sanāsmē ir panākta vienošanās par dabasgāzes tirgus korekcijas mehānismu, kas paredz Eiropas Savienības dabasgāzes vairumtirdzniecības cenas griestu noteikšanu pārsniedzot noteiktu cenas robežu. Tāpat tika panākta vienošanās par diviem saistītajiem tiesību aktiem - par atjaunojamo energoresursu atļauju piešķiršanas vienkāršošanu un par solidaritātes veicināšanu, lai Eiropas Savienība īstenotu kopīgus gāzes iepirkumus. Ar skatu uz nākamo apkures sezonu – 2023./2024. gadam – dalībvalstīm 2023. gadā ir jāvienojas par dabasgāzes kolektīvas iepirkšanas pasākumiem un apmēriem, kā arī jāturpina meklēt citi risinājumi, kā, saglabājot dabasgāzes apgādes drošumu, spētu mazināt augstās energoresursu cenas Eiropas Savienībā.

Lai arī patērētājiem ir brīvas tiesības izvēlēties savu elektroenerģijas tirgotāju un labāko elektroenerģijas piedāvājumu, tomēr ņemot vērā, ka elektroenerģijas cenas lielā mērā ietekmē dabasgāzes cena, tad līdzšinējais elektroenerģijas tirgus modelis šobrīd vairs nefunkcionē patērētāju interesēs un nesniedz ieguvumus no salīdzinoši zemās atjaunojamo energoresursu cenas. Līdz ar to ir uzsākta diskusija par elektroenerģijas tirgus dizaina optimizāciju, pielāgošanu un reformēšanu. Latvijas ieskatā šo diskusiju turpināšanai nepieciešams visaptverošs ietekmes izvērtējums kā obligāts priekšnosacījums izsvērtā lēmuma pieņemšanai. Latvijai būs svarīgi, lai nākotnē elektroenerģijas tirgus dizains tiktu pielāgots lielajam atjaunojamās enerģijas apjomam un tiktu ieviesti mehānismi, kas palīdzēs labāk reaģēt uz viena resursa dramatisko cenu pieaugumu. Sagaidām, ka šāds novērtējums tiks sniegts 2023. gadā, lai uzreiz varētu uzsākt diskusijas par nākotnes tirgus modeli.

Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizācija ar kontinentālās Eiropas tīkliem līdz 2025. gadam turpina būt prioritāte, lai pilnībā izbeigtu mūsu enerģētisko atkarību no Krievijas. Latvija strādā pie lielākā atjaunojamo energoresursu kopprojekta ar Igauniju – atkrastes vēja parka ELWIND. Eiropas Komisija šim projektam ir piešķīrusi Eiropas Savienības atjaunojamo energoresursu pārrobežu projekta statusu, kas ļaus tam vieglāk piesaistīt Eiropas Savienības budžeta finansējumu.

Klimatneitralitātes politika

Klimata pārmaiņas un to radīto seku mazināšana ir viena no svarīgākajām Eiropas Savienības un Latvijas ilgtermiņa politikas prioritātēm, it īpaši enerģētikas apgādes drošības un elektroenerģijas pieejamības kontekstā. Klimata pārmaiņas, ekstrēmas laikapstākļu izpausmes un globālā ūdens līmeņa celšanās ir nesamērīgs risks pasaules, Eiropas Savienības un arī Latvijas iedzīvotāju labklājībai, dzīves telpai, kā arī drošībai. Savukārt atteikšanās no fosilajiem resursiem un klimatam neitrālas ekonomikas veidošana ļaus vēl vairāk mazināt Eiropas Savienības un Latvijas atkarību no energoresursu importa, stiprinot mūsu neatkarību.

Latvija atbalsta Eiropas Savienības kopējos mērķus līdz 2030. gadam nodrošināt vismaz 55% siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu un ne vēlāk kā 2050. gadā sasniegt klimatneitralitāti. Lai to īstenotu, visās tautsaimniecības nozarēs būs nepieciešams īstenot ambiciozus klimata politikas pasākumus, tostarp samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas un palielinot to piesaisti, vienlaikus nodrošinot ilgtspējas, vides un dabas aizsardzības principu ieviešanu.

2022. gadā Eiropas Savienības Padome ir vienojusies par lielāko daļu ar Eiropas zaļo kursu saistītajiem tiesību aktiem un ir uzsāktas sarunas ar Eiropas Parlamentu par abām institūcijām pieņemamiem risinājumiem. Latvija uzskata, ka šajā jomā jau ir panākts nozīmīgs progress un

2023. gadā strādās, lai ar Eiropas zaļo kursu saistīto tiesību aktu saskaņošanas process starp Eiropas Savienības institūcijām tiktu noslēgts. Latvijai šajās diskusijās ir svarīgi rast līdzsvaru starp klimata pārmaiņu mazināšanas mērķa ambīcijām, iespējām izmantot vietējos atjaunojamās enerģoresursus un ekonomisko izaugsmi.

2022. gada novembrī Šarm eš Šeihā, Ēģiptē norisinājās ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Līgumslēdzēju pušu konferences 27. sesija. Lai arī konferencē tika panākta vienošanās par jauna fonda izveidi ar mērķi palīdzēt risināt ar klimata pārmaiņu radīto zaudējumu un postījumu sekām saistītus jautājumus vismazāk aizsargātajām valstīm, tomēr būtisks progress netika sasniegts un pieņemtie lēmumi attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu nav pietiekami, lai sasniegtu Parīzes nolīguma mērķi noturēt globālo sasilšanu 1,5°C robežās. Ar skatu uz 2023. gadā plānoto konferenci Dubajā, Apvienotajos Arābu Emirātos, tās ietvaros būs būtiski vienoties par ambiciozākiem klimata pārmaiņu mazināšanas mērķiem, kā arī noslēgt pirmo Parīzes nolīguma ilgtermiņa mērķu ieviešanas novērtējuma procesu.

Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta ieviešana un vienotā tirgus stiprināšana

2022. gadā turpinājās Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta ieviešana. Viena no instrumenta komponentēm ir Atveseļošanas un noturības mehānisms, kas dod iespēju investēt dalībvalstīs 723,8 miljardus eiro, lai palīdzētu tām pārvarēt Covid-19 pandēmijas izraisīto ekonomisko krīzi. Latvija no Atveseļošanas un noturības mehānisma kopumā plāno saņemt līdzekļus investīcijām 1,82 miljardu eiro apmērā. Latvija sekmīgi pilda Atveseļošanas un noturības mehānisma nacionālo plānu, kā rezultātā Eiropas Komisija pieņēma lēmumu izmaksāt Latvijai atbalsta pirmo daļu. Nākamais maksājums gaidāms 2023. gadā pēc tam, kad Latvija būs izpildījusi nākamās nacionālajā plānā noteiktos mērķus. Vienlaikus Latvija plāno izmantot Eiropas Savienības izstrādātā REPowerEU plāna sniegtās iespējas, lai veicinātu neatkarību no Krievijas fosilajiem kurināmiem resursiem un paātrinātu zaļo pārkārtošanos.

Pilnībā un bez maksliem šķēršļiem funkcionējošs Eiropas Savienības vienotais tirgus turpinās būt viena no Latvijas galvenajām un horizontālajām prioritātēm, lai nodrošinātu Latvijas iedzīvotājiem un uzņēmumiem pārrobežu pakalpojumu pieejamību un vienlīdzīgu konkurences apstākļus. Lai risinātu Covid-19 krīzes laikā izgaismotās problēmas vienotajā tirgū un visā Eiropas ekonomikā kopumā, Eiropas Komisija 2022. gada septembrī piedāvāja priekšlikumu par Vienotā tirgus ārkārtas instrumenta izveidi, kura izstrāde turpinās. Šī instrumenta mērķis ir turpmāku ārkārtas situāciju gadījumā iedzīvotāju un uzņēmumu interesēs visā Eiropas Savienībā saglabāt preču un pakalpojumu brīvu apriti, personu brīvu pārvietošanos un svarīgu preču un pakalpojumu pieejamību. Latvija atbalsta lielākas uzmanības pievēršanu krīžu gatavībai, taču iestāsies, lai piedāvātie risinājumi būtu atbilstoši vienotā tirgus principiem un nodrošinātu brīvu personu, preču, kapitāla un pakalpojumu plūsmu arī ārkārtas situācijās.

Eiropas Savienības ekonomiskās noturības stiprināšana

Latvija atbalsta Eiropas Savienības ekonomiskās noturības stiprināšanu, lai mazinātu Eiropas ekonomikas ilgtermiņa ievainojamības un atkarības. Latvijai ir svarīgi veicināt atvērtu Eiropas Savienības stratēģisko autonomiju ekonomikā, saglabājot nozaru konkurētspēju, kā arī nodrošināt Latvijas uzņēmējiem kritiski svarīgo izejvielu un komponentu pieejamību un alternatīvas to piegādēm. Latvija iestājas par to, lai pašpietiekamības nostiprināšanas procesā tiek saglabāta atvērtība globālajiem partneriem, īpaši līdzīgi domājošajām valstīm – ASV, Kanādai, Lielbritānijai, Japānai, Korejai un Austrālijai.

Lai palīdzētu pārstrukturizēt piegādes ķēdes un stiprinātu to noturību krīzes apstākļos, 2022. gada martā tika izveidota Eiropas Savienības piegādes ķēžu noturības platforma, kas sniedz atbalstu nozaru uzņēmumiem jaunu piegādātāju un noieta tirgu atrašanā. Platforma palīdz uzņēmumiem saglabāt, pārstrukturēt vai nomainīt esošās piegādes ķēdes, kā arī iegūt izejmateriālus, detaļas, sastāvdaļas un/vai daļēji gatavas preces vai pakalpojumus, kas tiem nepieciešami, lai turpinātu ražošanu. Latvija atzinīgi vērtē izveidoto platformu, jo tā sniedz atbalstu nozaru uzņēmumiem jaunu piegādātāju un noieta tirgu atrašanā.

Eiropas Savienības noturības stiprināšanā būtiski ir mazināt kaitniecisku subsīdiju ietekmi uz tās ekonomiku un nodrošināt drošus ieguldījumus Eiropas Savienībā, aizsargājot Eiropas jaunradi un tehnoloģisko izaugsmi. Svarīgs solis šī mērķa realizācijā bija regulas apstiprināšana par ārvalstu subsīdijām, kas izkropļo iekšējo tirgu, tādējādi novēršot izkropļojumus, kurus rada subsīdijas, ko trešās valstis piešķir uzņēmumiem, kas darbojas Eiropas Savienības Vienotajā tirgū.

Eiropas Komisija ir paziņojusi, ka 2023. gada sākumā ir gaidāms priekšlikums Eiropas Kritisko izejvielu aktam, lai apzinātu iespējamus stratēģiskos projektus, attīstītu izejvielu ieguvu un izveidotu rezerves tur, kur izejvielu piegādes ir apdraudētas. Latvijai būs svarīgi diskusijās identificēt un iesaistīties Eiropas kritisko izejvielu piegāžu ķēdēs. Saredzam šo arī kā iespēju stiprināt tuvāko partneru, piemēram, Ukrainas iesaisti Eiropas ekonomikā un sadarbības padziļināšanā. Tādējādi tiktu mazināta Eiropas Savienības un Latvijas atkarība no neuzticamiem un neparedzamiem izejvielu piegādātājiem.

Ar mērķi stiprināt Eiropas Savienības spējas un tehnoloģisko attīstību, tiek turpināta Svarīgo projektu visas Eiropas interesēs attīstība tādās jomās kā ūdeņradis, baterijas, mākoņdatošana. Tiek veicināta Latvijas uzņēmumu iesaiste un sadarbības partneru meklēšana šo iniciatīvu attīstīšanai un inovatīvo produktu radīšanai. Projektu attīstībai Eiropas Komisija plāno palielināt Eiropas Savienības finansiālo līdzdalību, tādējādi motivējot uzņēmumus iesaistīties iniciatīvās, kuras pārāk lielā riska dēļ netiek uzsāktas bez atbalsta. Latvijas uzņēmumi ir pieteikuši savu interesi un projektus mikroelektronikas jomā, nākamās paaudzes mākoņdatošanas un veselības aprūpes pakalpojumu izstrādē.

Savienojamību attīstība

Latvija atbalsta un ir ieinteresēta piedalīties Eiropas Savienības Globālās savienojamības stratēģijas īstenošanā, apvienojot Eiropas Savienības finanšu instrumentus un piesaistot privātā sektora investīcijas Eiropas Savienības partnervalstīs digitalizācijas, tehnoloģiju, enerģētikas un transporta jomās, kā arī veselības, izglītības, pētniecības un vides projektos. Latvijas prioritātes stratēģijas ietvaros ir pastiprināt esošo savienojamības partnerību īstenošanu Centrālāzijā un Austruma partnerības valstīs. Latvijas ieskatā stratēģijai jābūt saskaņotai arī ar fondiem un finanšu instrumentiem, kas tiks paredzēti sagrautās infrastruktūras un savienojamības atjaunošanai Ukrainā. Latvijas interesēs ir stiprināt Eiropas Savienības un Ukrainas savienojamību, veidojot jaunus transporta koridorus Ukrainas eksporta un importa preču apkalpošanai, izmantojot Latvijas ostas.

2022. gadā Rīgā norisinājās Trīs jūru iniciatīvas (3JI) Samits un Biznesa forums, kas bija aizvadītā gada vērienīgākais starptautiska līmeņa pasākums Latvijā. Rīgu apmeklēja 3JI un tās partnervalstu, kā arī Eiropas Savienības un starptautisko finanšu institūciju vadošās amatpersonas, uzņēmēji un žurnālisti. Viens no Samita panākumiem bija ASV paziņojums par finansiālu dalību 3JI Fondā. Veiksmīgi noritēja Biznesa forums, kas pulcēja vairāk nekā 600 dalībnieku no investīciju un uzņēmējdarbības sektora. Pirmo reizi 3JI vēsturē tika organizēts Pilsoniskās sabiedrības forums un 3JI Parlamenta pārstāvju tikšanās. Samitā deklarācijā tika izteikts atbalsts Ukrainas dalībai Iniciatīvā, kam turpmāk jāveicina Ukrainas iekļaušana 3JI reģiona savienojamības projektos enerģētikas, transporta un digitālajā sektorā.

Baltijas valstis ir ievērojami virzījušās uz priekšu Rail Baltica projekta īstenošanā; tā savlaicīgai pabeigšanai vitāli svarīgs ir nepārtraukts un prognozējams finansējums, kā arī

veiksmīga sadarbība ar starptautiskajiem partneriem. Ārlietu dienests turpina veicināt projekta atpazīstamību dažādos formātos, aicinot ārvalstu kompānijas piedalīties Rail Baltica iepirkumu konkursos. Pilnveidojot reģionālo transporta infrastruktūru Baltijas valstīs, svarīgi ir īstenot 5G tīkla pieejamību gan Rail Baltica, gan Via Baltica transporta koridoros, lai veicinātu ilgtspējīgu mobilitāti, attīstītu inovācijas transporta jomā, kā arī uzlabotu satiksmes drošību.

Digitālā pāreja

2022. gadā ar panākumiem vainagojās ilggadējais darbs pie Eiropas Savienības mēroga regulējuma ietvara tiešsaistes platformām. Cīņu ar dezinformāciju tajās veicinās Digitālo pakalpojumu tiesību akts un izsludinātais stiprinātais Prakses kodekss dezinformācijas jomā. Lielā mērā pateicoties Latvijas un līdzīgi domājošo Eiropas Savienības dalībvalstu aktīvajai iesaistei, šie dokumenti veido efektīvu instrumentu, kas ļaus novērst dezinformācijas un nelegālā satura radītos riskus tiešsaistē, vienlaikus garantējot un stiprinot vārda brīvību. Tuvākajos gados lielākais izaicinājums būs nodrošināt jaunā regulējuma efektīvu ieviešanu Eiropas Savienības un nacionālajā līmenī.

Ir stājies spēkā Digitālo tirgu akts, kas nodrošinās Latvijas uzņēmējiem godīgas un pārskatāmas konkurences noteikumus lielo tiešsaistes platformu izmantošanā. Lai turpinātu Eiropas Savienības digitalizācijas ceļu, ir panākta vienošanās par politikas programmu 2030. gadam – “Digitālās desmitgades ceļš”, kas Eiropai un Latvijai noteiks konkrētus sasniedzamus mērķus digitālajā jomā, tādējādi parādot arī prioritāros investīciju virzienus.

Eiropas Savienības drošība un ilgtspēja būs atkarīga no spējas nodrošināt veicinošus starptautiskos priekšnosacījumus tās digitālajai attīstībai. Eiropas Savienībai ne tikai jāsamazina atkarības digitālajā jomā no trešajām valstīm, bet arī globālajā mērogā aktīvi jāveido tāda digitālā vide, kas atbilst Eiropas vērtībām un veicina ekonomiski, politiski un sociāli ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē. Eiropas Savienībai ir svarīgi stiprināt sadarbību ar sabiedrotajiem un līdzīgi domājošām valstīm, taču daudz aktīvāk ir jāmeklē kopsaucēji ar plašāku valstu un nevalstisko spēlētāju loku, īpaši ANO un citos starptautiskajos formātos. Tāpēc Latvija vēlas jaudīgāku un koordinētāku Eiropas Savienības ārējo digitālo politiku. No Latvija viedokļa raugoties, principiāli svarīgi ir sasaistīt Eiropas Savienības investīcijas un atbalstu kapacitātes veidošanai trešajās valstīs digitālā jomā, veicinot konvergenci ar Eiropas Savienības regulējumu un standartiem uz demokrātisko vērtību un cilvēktiesību pamata. Latvijai īpaši svarīgi, lai uz šo principu pamata tiktu atbalstīta attīstība digitālajā jomā tajās Eiropas Savienības kaimiņvalstīs, kuras savu nākotni saista ar tuvināšanos Eiropas Savienībai. Prioritāra Latvijai ir arī dialoga turpināšana ar ASV un citiem sabiedrotajiem digitālajā jomā, īpaši jautājumos, kuros Eiropas Savienībai un partneriem ir atšķirīga pieeja regulējuma, tai skaitā digitālo platformu un mākslīgā intelekta jomā.

Eiropas Savienības brīvās tirdzniecības līgumu tīkla paplašināšana

Latvija iestājas par nepieciešamību Eiropas Savienībai veicināt paredzamu un uz noteikumiem balstītu starptautisko tirdzniecību. Latvijas ekonomiskajās interesēs ir paplašināt un efektīvi ieviest brīvās tirdzniecības nolīgumu tīklu, tādēļ kopā ar Eiropas Savienību tiek strādāts pie jaunu tirdzniecības sarunu uzsākšanas un esošo veicināšanas. 2022. gadā Eiropas Savienības eksistējošos tirdzniecības nolīgumus papildināja jauns tirdzniecības nolīgums ar Jaunzēlandi un modernizētais Asociācijas nolīgums ar Čīli, kuri vēl ir jāapstiprina katras puses iekšējās procedūrās. Tāpat notikusi nozīmīga virzība uz priekšu attiecībā uz nolīgumu ar Meksiku, ir atsākušās sarunas ar Indiju un turpinās sarunas ar Austrāliju un Indonēziju. Savukārt Eiropas Savienības un Mercosur (Brazīlija, Argentīna, Paragvaja, Urugvaja) Asociācijas nolīguma noslēgšanu kavē bažas par tā iespējamo ietekmi uz Amazones lietusmežu atmežošanu. 2023. gadā Latvijai svarīgi sadarbībā ar Eiropas Komisiju un citām Eiropas Savienības dalībvalstīm pielikt

visas pūles, lai tiktu noslēgti nolīgumi ar Meksiku, Mercosur un Jaunzēlandi, pabeigtas sarunas ar Austrāliju un virzītos uz priekšu sarunās ar Indiju un Indonēziju. Šie nolīgumi ne tikai rada jaunas eksporta iespējas un sniedz pieeju kritiski svarīgām izejvielām tirdzniecības partneru valstīs, bet ir arī ģeostratēģiski svarīgi, veidojot uzticamas partnerattiecības un stiprinot Eiropas Savienības vērtības globāli.

Latvijas ārējo ekonomisko aktivitāšu veicināšana

Ārlietu dienestam nemainīgi svarīga ir ārējās tirdzniecības veicināšana un investīciju piesaiste, kas notiek ciešā sadarbībā ar Latvijas investīciju un attīstības aģentūru (LIAA). Gan Ārlietu ministrijā, gan vēstniecībās tiek organizēti tematiskie semināri nozaru vai reģionu griezumā, kā arī atsevišķi tiekoties ar uzņēmējus pārstāvošām organizācijām un nozaru klasteriem, tiek apzinātas vajadzības un problēmjaudājumi, sniegtas konsultācijas un mērķētāks atbalsts biznesam ārējo tirgu apgūšanā. Kā efektīvu eksporta atbalsta resursu ārlietu dienests aktīvi izmanto arī Latvijas goda konsulu tīkla sniegtās iespējas. 2022. gada jūlijā Rīgā noritēja kārtēja goda konsulu sanāksme, kuras ietvaros tika sniegts plašs ieskats Latvijas eksportspējīgo uzņēmumu piedāvājumā.

Latvijas ģeogrāfiskais tuvums Krievijai un Baltkrievijai karadarbības sākuma posmā radīja bažas Rietumu investoriem un bremzēja ārvalstu tūristu aktivitātes, tomēr, pateicoties Latvijas diplomātisko pārstāvniecību ārvalstīs aktīvajam skaidrojošajam darbam par valdības un nozaru ministriju rīcību, izdevās nostiprināt investoru uzticību un gada griezumā uzlabot gan investīciju pieplūdumu, gan tūristu skaitu.

Papildus tam Ārlietu dienests sniedza atbalstu Latvijas vadošajiem uzņēmumiem un pētniecības institūtiem apzināt iespējas iekļauties globālās mikroprocesoru izstrādes un ražošanas vērtību ķēdēs, veicot īpašu lobiju mikroprocesoru izstrādes izpētes un attīstības iespējām tieši Latvijā.

Sadarbībā ar Apvienoto Karalisti Ārlietu ministrijas organizētā Baltijas un Ziemeļvalstu ekspertu diskusija par telekomunikāciju tehnoloģiju tirgu diversifikāciju aizsāk plašāku Eiropas līmeņa viedokļu saskaņošanu tehnoloģiju uzņēmumu konkurētspējas un inovāciju iespēju paplašināšanai telekomunikāciju sektorā. Tas ir Latvijas lielāko tehnoloģiju uzņēmumu interesēs.

Paplašinot Latvijas uzņēmēju redzesloku par jaunām eksporta iespējām, kā arī izaicinājumiem ārējos tirgos, Ārlietu ministrija ar Eiropas Komisijas Tirdzniecības ģenerāldirektorāta un LIAA atbalstu rīkoja informatīvu pasākumu "Tirgus piekļuves diena 2022" šoreiz ar fokusu uz Latīņamerikas un Āfrikas valstu tirgiem.

Nozīmīgu lomu eksporta veicināšanas pasākumos ieņem uzņēmēju dalība Latvijas valsts augstāko amatpersonu ārvalstu vizītēs. 2022. gadā sekmīgi īstenota uzņēmēju delegāciju dalība vizītēs uz Uzbekistānu, ASV, Kanādu, Apvienotajiem Arābu Emirātiem (AAE) un Ēģipti, kā arī Valsts prezidenta vizītē uz Izraēlu.

ASV notikušajā forumā *Spotlight Latvia 2022* uzņēmēji kopā ar Ārlietu un nozaru ministrijām panāca pirmos soļus ar ASV filmu industriju par filmu uzņemšanu Latvijā, kā arī deva jaunus impulsus sadarbībai augstākajā izglītībā un tehnoloģiju jomā ar ASV Stenfordas universitāti, kuras ietvaros vairāki Stenfordas studenti izvēlējušies Latvijas augsto tehnoloģiju uzņēmumus kā savu vasaras prakses vietu. Papildus tam tiek apspriesta iespēja noslēgt līgumu par RTU doktorantu stažēšanos Stenfordā patstāvīga pētnieciskā darba veikšanai. Arī ar Kanādu pastāv abpusēja ieinteresētība sadarbībai telekomunikāciju un 5G tehnoloģiju projektos. Īpaši nozīmīga bija Ārlietu ministrijas organizēta vizīte ar uzņēmējiem Kanādā, kuras ietvaros iezīmējās konkrēta abpusēja interese militāras un duālas pielietojamības tehnoloģiju izstrādē un attīstībā. Vienlaicīgi tika uzrunāti lielākie Kanādas investori (pensiju fondi, banku un enerģētikas sektora uzņēmumi), akcentējot investīciju iespējas Latvijā zaļajās tehnoloģijās, citu starpā,

enerģētikas sektorā. Sadarbība ar Centrālāzijas valstīm ir nozīmīga, tādēļ ar Uzbekistānu, kā Latvijas lielāko tirdzniecības partneri Centrālāzijā, esam iezīmējuši nepieciešamību ciešākai sadarbībai tādās jomās kā transports, farmācija, lauksaimniecība, tirdzniecība, kā arī kultūras sakari, ko apliecina ārlietu ministra vizītes laikā Uzbekistānā parakstītā Ceļa karte. Vēl neizmantotas iespējas ekonomikas sadarbībā pastāv attiecībās ar Ēģipti. Ārlietu ministra vizītes Kairā ietvaros iezīmējās abpusēja privāto sektoru interese IKT jomā, kas devusi jaunus impulsus tālākai sadarbībai. Latvijai nozīmīgs ir arī Tuvo Austrumu reģions, ko apliecina liela Latvijas uzņēmēju interese un dalība “EXPO 2020 Dubai” AAE. Ar ārlietu dienesta atbalstu “EXPO 2020 Dubai” ietvaros norisinājās otrā Latvijas un AAE Apvienotās ekonomikas komitejas sēde, kurā iezīmējās abpusēja ieinteresētība tirdzniecības un investīciju paplašināšanā, kā arī sadarbības attīstīšanā inovācijās un tehnoloģijās, transportā un loģistikā, enerģētikā, izglītībā un zinātnē, lauksaimniecībā un pārtikas rūpniecībā.

Kopumā 2022. gada laikā ārlietu dienests sadarbība ar LIAA un nevalstiskajiem partneriem ir organizējis uzņēmēju dalība 7 augstāko amatpersonu ārvalstu vizītēs, Latvijas vēstnieki devās 66 reģionālajās vizītēs savās akreditācijas valstīs, organizēja 42 biznesa forumus un nozaru seminārus, piedalījās Latvijas standu veidošanā 39 starptautiskajās izstādēs, kā arī nodrošināja 74 iepazīšanās un biznesa kontaktu veidošanas pasākumus uzņēmējiem. Tas ir devis savu piensumu eksporta apjomu palielinājumā, kas 2022. gada pirmajos 10 mēnešos veidoja 17,3 miljardus EUR, pieaugot par 30% salīdzinājumā ar 2021. gada attiecīgo periodu, savukārt ārvalstu tiešo investīciju Latvijā atlikumu apjoms 2022. gada III ceturkšņa beigās ir pieaudzis par 6%, salīdzinot ar 2021. gada beigām.

Ārlietu dienests turpinās atbalstīt uzņēmējus, lai iepazītu un apgūtu jaunus eksporta tirgus, galvenokārt, pievēršoties Austrālijai un Jaunzēlandei, Āfrikas reģionam, kā arī Latīņamerikas valstīm. Investīciju piesaistes ziņā nopietnu perspektīvu tuvākajā periodā saistām ar Japānas finanšu kapitāla ieplūšanu Latvijas ekonomikā.

Kopš pievienošanās 2021. gadā Eiropas Kodolpētījumu organizācijai (CERN) kā asociētajai dalībvalstij 2022. gadā ir uzsākti nepieciešamie soļi Latvijas tālākajai virzībai uz CERN pilntiesīgas dalībvalsts statusu – nākamais solis 2023. gadā būs kļūt par CERN dalībvalsti pirmsiestāšanās statusā. Virzība uz pilntiesīgas dalībvalsts statusu dos Latvijas uzņēmējiem labākas iespējas piedalīties CERN iepirkumos.

Kopš 2020. gada Latvija veiksmīgi piedalās Eiropas Kosmosa aģentūras (EKA) programmās kā asociētā dalībvalsts. Kopš 2020. gada Latvijas organizācijas īsteno 20 projektus dažādās EKA programmās. Latvija plāno no 2023. gada izveidot Eiropas kosmosa izglītības resursu biroju (ESERO) Cēsīs un EKA Biznesa inkubācijas centru Rīgā, veicinot šīs industrijas izaugsmi Latvijā, kā arī kosmosa tehnoloģiju pārnesi uz citām nozarēm.

Pasaules Tirdzniecības organizācija

Latvija atbalsta noteikumus pamatotu, stabilu un paredzamu globālo tirdzniecības sistēmu, kuras centrā atrodas Pasaules Tirdzniecības organizācija. Pēc vairāku gadu pārtraukuma norisinājās organizācijas 12. Ministru konference, kurā tika pieņemts Latvijai svarīgs lēmums uzsākt darbu pie Pasaules Tirdzniecības organizācijas institucionālās reformas un strīdu noregulēšanas sistēmas atjaunošanas, kas ļaus Latvijai labāk aizstāvēt savu uzņēmumu intereses trešo valstu tirgos.

Tāpat Ministru konferencē tika pieņemti globāli nozīmīgi lēmumi, kas palīdzēs pasaules nabadzīgākajiem iedzīvotājiem pārvarēt Covid-19 pandēmijas negatīvo seku ietekmi un mazinās slogu uz Latvijas un citu donoru attīstības palīdzības budžetiem. Tika pieņemts lēmums par ANO humānās palīdzības pārtikas iepirkumu atbrīvošanu no eksporta ierobežojumiem. Tāpat valstis vienojās par atvieglojumiem attīstības valstīm iegūt licences Covid-19 vakcīnu ražošanai. Ministri arī vienojās par nolīgumu, kas aizliedz kaitīgās zivsaimniecības subsīdijas un aizsargā pasaules zivju krājumus, tādējādi sekmējot ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu un vides ilgtspēju.

Gatavojoties nākamajai Ministru konferencei 2024. gadā, Latvijai ir svarīgi radīt modernai ekonomikai piemērotus tirdzniecības noteikumus. Latvija atbalsta Pasaules Tirdzniecības organizācijas darbu pie noteikumu izstrādes e-komercijas jomā, kas atstātu pozitīvu ietekmi uz Latvijā strauji augošo informācijas un komunikāciju tehnoloģiju nozari, radot paredzamu un drošu tiešsaistes vidi uzņēmumiem un patērētājiem.

Latvijas dalība OECD un labās starptautiskās prakses pārņemšana

Ievērojamas izmaiņas OECD darba kārtībā izraisīja Krievijas uzsāktais karš pret Ukrainu. OECD Padome vienbalsīgi nosodīja Krievijas rīcību visstingrākajā veidā kā klaju starptautisko tiesību pārkāpumu un nopietnu apdraudējumu noteikumos balstītai starptautiskajai kārtībai. Neilgi pēc tam OECD apturēja sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju, vienlaikus tika izveidots OECD Ukrainas birojs, kura uzdevums ir veicināt sadarbību ar Ukrainu, uzsākot koordinēt OECD ieguldījumu pēckara rekonstrukcijā un sniedzot atbalstu strukturālo reformu īstenošanā. Latvija ir starp tām OECD dalībvalstīm, kas visaktīvāk atbalsta organizācijas sadarbības padziļināšanu ar Ukrainu un līdzekļu piešķiršanu no OECD pamatbudžeta darbam ar Ukrainu. Arī turpmāk Latvija iestāsies par to, lai OECD atbalsts strukturālajām reformām Ukrainā saglabātos augstu organizācijas dienaskārtībā. OECD dalībvalstis apstiprināja iestāšanās priekšsarunu uzsākšanu ar Ukrainu. Latvijai ir svarīgi, lai OECD turpina konsekventi atbalstīt sociālo un ekonomisko reformu procesus Austrumu partnerības un Centrālāzijas valstīs.

Latvija ir aktīva OECD dalībvalsts, kura izmanto organizācijas sniegtās sadarbības un pētniecības iespējas, kā arī piedalās rīcībpolitikas standartu un rekomendāciju izstrādē. 2022. gada martā, ievērojot divu gadu ciklu, tika prezentēts OECD ekonomikas pārskats par Latviju, kurā rekomendē mazināt ienākumu nevienlīdzību, risināt reģionālās atšķirības, uzlabot mājokļu pieejamību, turpināt uzlabot tieslietu sistēmas efektivitāti, reformu īstenošanu veselības aprūpē, pilnveidot pensiju sistēmu, kā arī stiprināt izglītības, zinātnes un inovācijas sistēmu.

Divpusējie projekti ar OECD turpina sniegt iespēju piesaistīt organizācijas ekspertus Latvijas situācijas izvērtēšanai un ieteikumiem efektīvākiem politikas modeļiem. Aizvien biežāk Latvijas amatpersonas ne tikai izmanto OECD rekomendācijas savā politikas dokumentu un normatīvo aktu izstrādē, bet arī aktīvi iesaistās OECD darbā – gan sniedzot ieguldījumu OECD labās prakses un rekomendāciju izstrādē, gan iesaistoties komiteju darba organizēšanā un vadīšanā. Latvijas eksperti regulāri piedalās citu valstu publiskajos izvērtējumos un pārvaldības kapacitātes stiprināšanas projektos trešajās valstīs, iepazīstinot partnerus ar Latvijas labāko rīcībpolitikas praksi.

Eiropas Savienības efektivitātes un ietekmes stiprināšana

Pēdējo gadu lielākie izaicinājumi – Covid-19 un Krievijas agresija Ukrainā - ir parādījuši, ka kritiskos brīžos Eiropas Savienība ir spējīga demonstrēt spēcīgu, vienotu un solidāru politiku. Vienlaikus nereti kompromisu rezultātā panāktais ir bijis mazākais iespējamais kopsaucējs. Tas atsevišķās dalībvalstīs liek rasties priekšlikumiem par nepieciešamību mainīt lēmumu pieņemšanas procedūras Eiropas Savienībā vai pat visu Eiropas Savienības reglamentējošo līgumtiesisko bāzi. Tāpat pastāv tendences atsevišķām dalībvalstīm attālināties no pamatvērtību izpratnes. Latvija iestājas par lēmumu pieņemšanas efektivitātes uzlabošanu, lai Eiropas Savienība spētu efektīvāk aizstāvēt savas intereses un palielinātu ietekmi pasaulē, vienlaikus Eiropas Savienībai paliekot kā vērtībās balstītai nacionālo valstu savienībai, kur tiek ievērots institucionālais līdzsvars. Eiropas nākotnes konferences sagatavoto rekomendāciju izvērtēšana un ieviešana var būtiski palīdzēt, definējot gan Eiropas Savienības attīstības tālāko vektoru, gan veicinot pilsoņu uzticību Eiropas Savienībai kopumā. Gaidāmajās

diskusijās par Eiropas Savienības efektivitātes uzlabošanu Latvija uzskata par nozīmīgu Baltijas valstu un plašākā kontekstā Baltijas-Ziemeļvalstu sadarbību kopēja viedokļa veidošanā un procesu virzīšanā.

Latvijas interesēs ir Eiropas Savienības lomas tālāka stiprināšana un ietekmes palielināšana starptautiskajos procesos, īpaši, lai veicinātu stabilitāti un labklājību Eiropas Savienības kaimiņu reģionos. Tāpēc ir jādod jauns impulss paplašināšanās procesam un primāri jāintensificē attiecības ar saviem kaimiņiem. Vājinoties Krievijas pozīcijām Eiropas Savienības kaimiņu reģionos, ir sagaidāmas gan destruktīvas Krievijas reakcijas, gan pieaugoša sāncensība no citu spēlētāju puses. Plašākā kontekstā piederības Eiropai kopējās izpratnes veicināšanai Latvija pozitīvi vērtē Eiropas politiskās kopienas formāta izveidi un tā sniegtās iespējas neformālām valstu un valdību vadītāju diskusijām, lai apspriestu Eiropai svarīgus jautājumus.

Arvien lielāku nozīmi iegūst Eiropas Savienības sadarbības veidošana ar Ķīnu, kur savstarpējo attiecību rakstura sarežģītība turpina pieaugt.

Konferences par Eiropas nākotni rekomendāciju ieviešana

2022. gada maijā noslēdzās Konference par Eiropas nākotni. Tās gala ziņojumā ir ietverti 49 pilsoņu priekšlikumi un vairāk nekā 300 konkrēti ieteikumi, kā šie priekšlikumi varētu tikt ieviesti praksē. Uz ziņojuma bāzes Eiropas Savienības Padome un Eiropas Komisija ir uzsākusī darbu pie priekšlikumu ieviešanas. Vērtējot proporcionāli iedzīvotāju skaitam, Latvijas iedzīvotāji bija starp aktīvākajiem viedokļu un ideju pautējiem visu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu vidū. Konferences laikā Latvijā notika ap 60 dažādu pilsoņu pasākumu - diskusijas, sarunas, festivāli, kā arī veikti pētījumi. Daudzas Latvijas pilsoņu idejas, īpaši tādās tēmās kā klimata pārmaiņas, inovācijas zaļajās tehnoloģijās, energoresursi un to sadārdzinājums, veselības aprūpes kvalitāte, darba drošība un dzīves kvalitāte, ar digitālo pārveidi saistīti jautājumi ir atspoguļotas Konferences gala ziņojumā. Tajā pašā laikā šajā ziņojumā ir iekļauti vairāki diskutabli jautājumi - aicinājums Eiropas Savienības Padomei lēmumu pieņemšanā pāriet no vienprātības principa izmantošanas uz kvalificēto balsu vairākumu, kā arī priekšlikumi, kas skar Eiropas pamatlīguma atvēršanu. Turpmākajās diskusijās Latvijas nostāja attiecībā uz kvalificētā balsu vairākuma izmantošanas principa paplašināšanu paliks nemainīga: saglabāt vienprātības principu pēc iespējas vairāk jomās, īpaši lēmumos, kas skar Eiropas Savienības kopējo ārpolitiku un drošības politiku. Tāpat Latvija uzskata, ka šobrīd nav pareizais laiks Eiropas Savienības pamatlīgumu atvēršanai, ambicioziem eksperimentiem ar neskaidriem rezultātiem, ņemot vērā Krievijas agresijas Ukrainā radītos izaicinājumus. Eiropas Savienībai ir jākoncentrējas uz aktuālo jautājumu risināšanu un tādu priekšlikumu izstrādi, kuri ir īstenojami esošajā Eiropas Savienības juridiskajā ietvarā.

Tiesiskuma stiprināšana Eiropas Savienībā

2022. gadā Eiropas Komisija tiesiskuma aizsardzību izvirzīja par vienu no galvenajiem mērķiem. Vasarā Eiropas Komisija publicēja jau trešo ikgadējo ziņojumu par tiesiskuma stāvokli Eiropas Savienībā un pirmo reizi tajā iekļāva katrai dalībvalstij, tostarp Latvijai, adresētas specifiskas rekomendācijas. Attiecībā uz Latviju ziņojumā augsti novērtēta tiesu sistēmas efektivitāte, atzīmēta efektīva korupcijas lietu izmeklēšana, vārda un informācijas brīvība, kā arī labvēlīga vide pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanā. Vienlaikus ziņojumā paustas bažas par plašsaziņas līdzekļu augsto koncentrāciju un tiešsaistē izteiktiem draudiem žurnālistiem. Secināts, ka sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanas procesos pašvaldībās ir vājāka nekā valsts līmenī. Latvijai ziņojumā izteiktas četras rekomendācijas: novērst politisko ietekmi Augstākās Tiesas tiesnešu iecelšanas procesā, apstiprināt korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plānu, ieviest lobēšanas regulējumu un izveidot lobija reģistru, kā arī palielināt

sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā pašvaldību līmenī. Daļa no šīm rekomendācijām jau tiek ieviestas.

Pirmo reizi, balstoties uz 2021. gadā spēkā stājušos regulu par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai, izmantots jauns instruments Eiropas budžeta aizsardzībai pret finanšu riskiem, ko rada tiesiskuma pārkāpumi konkrētā dalībvalstī – Ungārijā. Ungārija ir apņēmusies novērst trūkumus un nodrošināt Eiropas Savienības budžeta aizsardzību. Bet turpinās plašāka tiesiskuma padziļinātas uzraudzības process Ungārijai un Polijai Līguma par Eiropas Savienību 7. panta izpratnē.

Arī 2023. gadā Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības dalībvalstis ir apņēmušās aizsargāt tiesiskumu un demokrātiju gan Eiropas Savienībā, gan valstīs, kas ir ceļā uz dalību Eiropas Savienībā. Eiropas Komisijas plānos ir iestāšanās par tiesu neatkarību, cīņa pret ārvalstu autokrātisko režīmu ietekmi uz politisko sistēmu Eiropas Savienībā un pilnveidojumi ietvaram cīņai pret korupciju, sagatavojot demokrātijas aizsardzības pakotni.

Latvija turpina iestāties par to, ka Eiropas Savienības efektīva funkcionēšana balstās uz demokrātijas, likuma varas un cilvēktiesību principiem. Eiropas Savienības tiesiskajā kārtībā būtiska nozīme ir Eiropas Savienības Tiesas spriedumu ievērošanai. Latvijas ieskatā dalībvalstu vienotību un Eiropas Savienības līgumos ietvertu vērtību stiprināšanu var veicināt pastāvīgs savstarpējs dialogs starp dalībvalstīm un ar institūcijām.

Attiecības ar Apvienoto Karalisti

Eiropas Savienības attiecībās ar Apvienoti Karalisti pēdējā gada laikā nav novērojams skaidrs progress. Galvenās domstarpības joprojām sagādā sarunas par Ziemeļīrijas Protokola ieviešanu. Latvija ir ieinteresēta saglabāt un stiprināt sadarbību ar Apvienoto Karalisti kā vienu no prioritārajiem Eiropas Savienības stratēģiskajiem partneriem, vienlaikus saglabājot Eiropas Savienības vienotību un panākot kopīgu risinājumu Ziemeļīrijas Protokola ieviešanā.

Apvienotā Karaliste joprojām ir Latvijai būtiska drošības partnere un sabiedrotā Eiropā. Mūs saista vienota izpratne par Eiropas drošības apdraudējumiem un izaicinājumiem. Apvienotā Karaliste ir tuva līdzīgi domājoša sabiedrotā NATO ietvaros. Valsts ir sniegusi skaidru un ievērojamu atbalstu Ukrainai un bijusi viena no aktīvākajām Krievijas nosodītājām. Ceram uz ciešāku Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes sadarbību un dialogu ārlietu un drošības politikas jomās. Koordinētā sankciju politika pret Krieviju saistībā ar karu Ukrainā ir parādījusi, ka šī sadarbība ir ļoti nozīmīga un iespējama. Apvienotā Karaliste arī sniedz ieguldījumu Latvijas drošības stiprināšanā, organizējot apmācības Latvijas Zemessardzes vienībām, lai uzlabotu to kaujas spējas un individuālās prasmes, kā arī periodiski piedaloties militārajās mācībās Latvijā.

Paplašināšanās process un kaimiņu politikas

Krievijas agresija ir likusi skaidrāk apzināties paplašināšanās procesa un Eiropas Savienības Kaimiņu politikas nozīmi un nepieciešamību veidot plašāku drošības un tiesiskuma telpu. Eiropas Savienība pieņēma vēsturisku lēmumu par kandidātvalsts statusa piešķiršanu Ukrainai un Moldovai un Eiropas Savienības perspektīvu Gruzijai. Ir notikušas pirmās Starpvaldību konferences ar Albāniju un Ziemeļmaķedoniju, lai sāktu Eiropas Savienības pievienošanās sarunas. Kandidātvalsts statusu ir ieguvusi Bosnija un Hercegovina, kā arī ir panākta vienošanās par bezvīzu režīma ieviešanu ar Kosovu. Paplašināšanās dienaskārtību Latvija aktīvi virzīs arī turpmāk gan Balkānu reģionam, gan Ukrainai, Moldovai un Gruzijai. Turpināsim sniegt atbalstu un dalīties ar savu reformu pieredzi. Vienlaikus no kandidātvalstīm sagaidām reformu īstenošanu, kā arī skaidri paustu gatavību atbalstīt Eiropas kopējās vērtības un noteikumus balstītu starptautisko kārtību.

Eiropas Savienības kandidātvalsts statusa piešķiršana Ukrainai un Moldovai, kā arī skaidra Eiropas perspektīvas piešķiršana Gruzijai ir radījusi lielāku nepieciešamību pārskatīt Eiropas Savienības Austrumu partnerības politikas elementus. Latvijas redzējumā Austrumu partnerība ir efektīvs papildu instruments Ukrainas, Moldovas un Gruzijas eiointegrācijai, vairojot šo valstu iespējas ceļā uz Eiropas Savienību. Savukārt turpinot atbalstīt visas Austrumu partnervalstis, ieskaitot Armēniju un Azerbaidžānu, Latvija uzskata, ka politika ir jāpielāgo šodienas izaicinājumiem reģionā, veicinot partnervalstu noturību un to saites ar Eiropu praktiskos sadarbības virzienos. Ir būtiski atbalstīt demokratizācijas procesus reģionā un pēc iespējas mazināt Austrumu partnerības valstu atkarības un ievainojamības, tai skaitā finanšu un ekonomikas jomā. Latvija sniedz atbalstu reformu ieviešanā reģiona valstīs, kā prioritātes izvirzot publiskās pārvaldes stiprināšanu, korupcijas novēršanu, uzņēmējdarbības attīstību un sabiedrības noturību pret dezinformāciju.

Centrālāzijas valstis Krievijas kara kontekstā ir uzmanīgi balansējušas, vienlaikus uzturot attiecības ar Eiropas Savienību, tostarp sankciju nepārkāpšanas politikā. Ir novērojamas spēku samēru pārbīdes Centrālāzijā, kur, līdz ar Krievijas resursu aizņemību karā Ukrainā, ietekmi palielina citi reģiona spēlētāji. Latvija uztur dialogu ar Centrālāziju un atbalsta reģiona valstu noturību iepretim Krievijas spiedienam. Ir notikušas ministru līmeņa tikšanās, politiskās konsultācijas, nozaru ministriju un Latvijas valsts uzņēmumu pārstāvju vizītes reģionā. Latvija vada Eiropas Savienības robežu pārvaldības programmu BOMCA, tādējādi piedaloties Eiropas Savienības stratēģijas Centrālāzijai praktiskajā ieviešanā. Latvija turpinās atbalstīt savām interesēm atbilstošas Eiropas Savienības iniciatīvas Centrālāzijā, tostarp migrācijas un ekonomisko attiecību jomā. Latvijas interesēs ir stiprināt savu lomu Centrālāzijas reģiona savienojamības nodrošināšanā gan pasažieru, gan kravu pārvadājumos.

Turpinot īstenot 2021. gadā apstiprināto Eiropas Savienības Dienvidu kaimiņu dienaskārtību, kas vērsta uz ilgtspējīgu ekonomikas attīstību, labu pārvaldību un tiesiskumu, digitālo pārveidi un zaļo pāreju, noslēgtas vairākas Eiropas Savienības vienošanās ar Dienvidu kaimiņiem par ciešāku sadarbību, tostarp enerģētikā un migrācijas pārvaldīšanā. Būtiska ir cīņa ar Covid-19 pandēmijas sekām un sociālekonomisko apstākļu uzlabošana reģionā, risinot migrācijas plūsmu pamatcēloņus un mazinot radikalizācijas riskus, kas atbilst arī Latvijas nacionālajām interesēm.

Attiecību perspektīvas ar Ķīnu

Ķīna arvien uzstājīgāk cenšas nostiprināt savu globālo ekonomisko un politisko ietekmi, cita starpā piedāvājot alternatīvu skatījumu un virzot iniciatīvas, kas skar multilaterālismu, demokrātijas normu ievērošanu, globālo attīstību un drošības politiku, vienlaikus kritizējot universālajās vērtībās balstīto Rietumu nostāju. Ķīna turpina spēka demonstrēšanu Dienvidķīnas jūras reģionā, īpaši Taivanas virzienā, tādējādi radot riskus stabilitātei reģionā. Ķīnas distancēšanās no Krievijas iebrukuma Ukrainā nosodišanas ir vēl viens satraucošs signāls. Ķīnas iekšpolitikā pieaug autoritārisma tendences, tostarp sistemātiski cilvēktiesību pārkāpumi, īpaši Sjiņdzanā.

Šajā situācijā Latvija par svarīgu uzskata nepieciešamību turpināt Eiropas Savienības daudzlīmeņu pieeju Ķīnai kā sadarbības partnerim, ekonomiskam konkurentam un sistēmiskam sāncensim. Ir jāturpina Ķīnu aicināt ieņemt noteiktāku un atbildīgāku pozīciju pret Krievijas izvērsto karu. Īpaši nozīmīgi ir mērķtiecīgi aizstāvēt Eiropas Savienības ekonomiskās intereses un panākt vienlīdzīgu pieeju Ķīnas tirgum, kā arī pretoties Ķīnas praksei izmantot ekonomisko spiedienu kā politisku instrumentu pret atsevišķām Eiropas Savienības dalībvalstīm, tādējādi ietekmējot Eiropas Savienības kopējo tirgu. Latvija atbalsta vajadzību īstenot konstruktīvas attiecības ar Ķīnu, īpaši tādu globālo izaicinājumu pārvarēšanā kā klimata pārmaiņas, atomieroču neizplatīšana, kā arī stabilitātes veicināšana Indijas–Klusā okeāna reģionā, vienlaikus apzinoties, ka Eiropas Savienības un Ķīnas attiecībās vērtību plaša turpina paplašināties. Arī kopā ar

sabiedrotajiem NATO Latvija vērtēs Ķīnas ietekmi uz starptautisko drošību un Ķīnas stratēģiskās partnerības ar Krieviju attīstību. Latvija ir pārtraukusi dalību Ķīnas un Centrālās un Austrumeiropas valstu sadarbības formātā “16+1” kā neatbilstošā Latvijas stratēģiskajām nostādnēm. Tajā pašā laikā Latvija ir gatava veidot konstruktīvas un atklātas attiecības ar Ķīnu, vērtējot iespējas sadarbības attīstīšanai uz abpusējā izdevīguma pamata, vienlaikus nevairoties runāt par jautājumiem, kuros nostājas ir būtiski atšķirīgas.

Baltijas valstu sadarbība un Baltijas–Ziemeļvalstu formāts

Iepriekš uzskaitīto ārpolitisko apņemšanos īstenošanā Eiropas Savienības ietvaros primāri raudzīsīmies uz ciešāku dienaskārtības un aktivitāšu koordināciju ar saviem tuvākajiem kaimiņiem. Baltijas - Ziemeļvalstu reģionā esam līdzīgi domājoši ne vien par reģiona drošības jautājumiem, bet arī par Eiropas Savienības lomu un tās darbības efektivitātes pilnveidošanu. Uz ciešāku Baltijas valstu sadarbību mūs mudina arī 2022. gadā pēc ārlietu ministru iniciatīvas sagatavotie Latvijas–Igaunijas un Latvijas–Lietuvas nākotnes sadarbības ziņojumi. Plašākā reģionā 2023. gadā mums šādas iespējas sniedz Latvijas uzņemšanās koordinēt sadarbību Baltijas–Ziemeļvalstu formātā.

Aizvadītajā 2022. gadā tieši Baltijas valstu sadarbība ieguva kvalitatīvi jaunu lomu Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanas procesa veicināšanā. Latvijas prezidentūrai Baltijas Ministru padomē 2022. gadam bija definēta ambicioza dienaskārtība, kas ietvēra reģiona aizsardzības sadarbības stiprināšanu, ekonomikas modernizācijas veicināšanu un spēcīgu atbalstu Austrumu partnerības kaimiņvalstīm. Jaunā drošības situācija faktiski lika Latvijai un mūsu tuvākajiem līdzīgi domājošiem sabiedrotajiem Igaunijai un Lietuvai uzņemties lielāku atbildību un līderību, Eiropas Savienības līmenī veidojot spēcīgu atbildi uz Krievijas agresiju. Atsevišķi sankciju un Eiropas Savienības ārējo robežu drošības jautājumi sākotnēji tika īstenoti Baltijas reģionā un vēlāk pārņemti Eiropas Savienības līmenī. Spēcīga sazone starp Baltijas valstīm ir absolūti nepieciešama un tālāk padziļināma.

Ar šādu uzstādījumu – veicināt arvien ciešāku reģiona integrāciju – 2023. gadā Latvija pārņem arī sadarbības koordināciju Baltijas - Ziemeļvalstu formātā. Mūsu drošības interesēs ir nodrošināt vienotāku un spēcīgāku reģiona balsi, tai skaitā Eiropas Savienības nākotnes diskusijās. Redzam nepieciešamību instrumentalizēt formāta sadarbību, fokusējot Baltijas un Ziemeļvalstu resursus uz rītdienas drošības vides veidošanu, kas ietver noteikumos balstītas starptautiskās kārtības nostiprināšanu un reģiona aizsardzības un noturības spēju nostiprināšanu. Līdz ar Somijas un Zviedrijas iestāšanos NATO, 2023. gadā vēl spēcīgāku uzsvāru liksim uz reģiona aizsardzības un drošības politikas iniciatīvām. Vienlaikus Baltijas–Ziemeļvalstu formātā vēlamies stiprināt Ukrainas atbalsta, īpaši rekonstrukcijas iniciatīvu koordināciju.

Saikne ar tautiešiem ārvalstīs

2022. gadā, īstenojot Plānu darbam ar diasporu 2021. - 2023. gadam, īpaša uzmanība tika pievērsta remigrācijas jautājumiem, diasporas mediju atbalstam un diasporas zinātniskā potenciāla izmantošanai.

Diasporas konsultatīvās padomes paspārnē ir izveidota un strādā Remigrācijas koordinācijas darba grupa, kas nodrošina regulāru starpinstitutionālu koordināciju remigrācijas atbalsta pasākumu plānošanā un īstenošanā. Grupas darbība koncentrēta trīs prioritārajos virzienos: lielāks atbalsts latviešu valodas apguvei remigrantiem un viņu ģimenes locekļiem; plašāka pašvaldību praktiskā iesaiste un loma remigrācijas veicināšanā sadarbībā ar reģionālajiem remigrācijas koordinatoriem; kā arī atgriešanās atbalstu jeb grantu piešķiršana remigrantiem saimnieciskās darbības uzsākšanai Latvijā. Lai uzlabotu diasporas mediju darbību un nodrošinātu to ilgtspēju, izglītotu ar diasporas jautājumiem strādājošos žurnālistus, kā arī veidotu Latvijas un diasporas mediju sadarbību, Diasporas konsultatīvā padome ir izveidojusi

Diasporas mediju darba grupu. Tās darbības virsuzdevums ir diasporas mediju lomas nostiprināšana ārpus Latvijas dzīvojošo tautiešu saliedēšanā un informatīvās saiknes uzturēšanā ar Latviju, informējot gan par aktuālo diasporā mītnes valstīs, gan norisēm Latvijā un pasaulē. Izglītības jomā normatīvajos aktos ir nostiprināta iespēja personām, kurām nav doktora grāda, bet ir atbilstošs augstākās izglītības un darba pieredzes līmenis nozarē, pretendēt uz akadēmiskā personāla amatiem Latvijas augstskolās, kas paver iespēju piesaistīt starptautisku pieredzi guvušus un augsti kvalificētus diasporas pārstāvjus darbam Latvijas augstākās izglītības iestādēs. Ir stājušies spēkā normatīvie akti, kas paredz iespēju piešķirt augstskolām tiesības pašām veikt ārvalstī izdotu akadēmisko grādu un izglītības dokumentu ekspertīzi, padarot šo procesu efektīvāku un ātrāku.

2022. gadā Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju foruma ietvaros sadarbībā ar Valsts prezidenta kanceleju, Valsts kanceleju un biedrību Ekonomiskā Sadarbība un investīcijas Latvijai (#esiLV) tika organizēts Starptautiskajās organizācijās strādājošo Latvijas profesionāļu forums, kas tiek iedibināts kā ikgadēja sadarbības platforma.

Cieša sadarbība turpinājās ar Latvijas Universitātes Diasporas un migrācijas pētījumu centru, kurš ir izstrādājis divus pētījumus - "Latvijas profesionāļu iesaiste diasporas diplomātijā un tīklojuma diplomātijas potenciāls" un "Latvijas diasporas ekonomiskā sadarbība". Darbu mērķis ir izvērtēt, kā labāk iesaistīt diasporas pārstāvjus Latvijas politisko interešu pārstāvībā ārvalstīs, publiskajā diplomātijā un valsts tēla veidošanā un popularizēšanā, kā arī diasporas ekonomiskā un inovatīvā potenciāla izmantošanu Latvijas ekonomiskajai attīstībai. Ārlietu ministrija sadarbībā ar Ekonomikas ministriju, LIAA, Latvijas banku un Pasaules brīvo latviešu apvienību ir organizējusi divas biznesa tikšanās diasporas uzņēmējiem Vācijā un Apvienotajā Karalistē.

Kopumā 2022. gadā Ārlietu ministrijā ir saņemti 144 diasporas organizāciju veidoti projektu pieteikumi no 25 valstīm, no kuriem pieejamā finansējuma ietvaros tika atbalstīti 96 projekti 21 valstī par kopējo summu 160 968 eiro. Tradicionāli lielākais pieteikto un apstiprināto projektu apjoms ir valstīs ar skaitliski lielu diasporu: Apvienotajā Karalistē atbalstīti 16 projekti, Vācijā - 14 projekti un Īrijā - 12 projekti. Kultūras ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija un Sabiedrības integrācijas fonds, katrs savas kompetences jomā, ir snieguši atbalstu diasporas NVO un kopienām – kultūras, latviešu valodas un izglītības, kā arī citu pašas diasporas kopienu izvēlētu pasākumu atbalstīšanai.

2023. gadā ar mērķi veicināt diasporas pašorganizēšanos un saiknes uzturēšanu ar Latviju Ārlietu ministrija turpinās atbalstīt diasporas organizāciju veidotus projektus, īpaši aicinot veidot projektus, kas saglabā liecības par diasporas organizāciju veidošanos un darbību, kā arī projektus, kas veicina diasporas jaunatnes pašorganizēšanos un iesaisti diasporas aktivitātēs. Prioritāra būs sadarbība ar 2020. gadā dibināto organizāciju "Eiropas Jaunieši" un ar ārvalstīs studējošiem Latvijas jauniešiem. Lai nodrošinātu Latvijas diasporas un mobilo pilsoņu informētību un atgriezenisko saiti, tiks nostiprināta sadarbība ar lielāko informatīvo platformu latviešiem pasaulē Latviesi.com. 2023. gadā prioritārais uzdevums sadarbībā ar citām diasporas politikas veidošanā un īstenošanā iesaistītajām ministrijām būs sagatavot Plānu darbam ar diasporu 2024. - 2026. gadam. Tāpat plānots organizēt ikgadējo Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju forumu, kā arī biznesa konferenci "*Spotlight Latvia 2023*". Savukārt augustā notiks jau otrais Starptautiskajās organizācijās strādājošo Latvijas profesionāļu forums.

Konsulārais veikums

Ārlietu ministrija sadarbībā ar citām iestādēm 2022. gadā turpināja darbu, lai ārvalstīs dzīvojošie Latvijas valstspiederīgie konsulāros pakalpojumus no Latvijas iestādēm varētu saņemt attālināti. Viena laikus saglabājās arī liels pārstāvniecībās sniegto konsulāro pakalpojumu skaits. 2022. gadā sniegti nepilni 180 000 maksas konsulārie pakalpojumi jeb par 40% vairāk nekā 2021. gadā. Īpaši liels pieprasījums bija vērojams pēc personu apliecinošiem

dokumenti. 2022. gadā pārstāvniecības organizēja vairāk nekā 30 izbraukumu rezidences valstīs un uz citām akreditācijas valstīm, lai nodrošinātu ērtākas personu apliecinošo dokumentu saņemšanas iespējas Latvijas valstspiederīgajiem. Kopumā ar pārstāvniecību starpniecību 2022. gadā tika noformēti ap 50 000 personu apliecinoši dokumenti, kas veidoja 70% pieaugumu, salīdzinot ar 2021. gadu. Par 2022. gada pārstāvniecībās sniegtajiem konsulārajiem pakalpojumiem tika iekasēti ap 5,5 miljoni eiro valsts nodevās un konsulārajos ieņēmumos jeb par 40% vairāk nekā 2021. gadā.

14. Saeimas vēlēšanās Latvijas pilsoņiem ārvalstīs tika nodrošināta iespēja balsot 81 iecirknī 42 pasaules valstīs. Puse no iecirkņiem atradās pārstāvniecību telpās, otra puse iecirkņu tika izveidoti, pateicoties diasporas pārstāvju aktīvai iesaistei, tostarp valstīs, kurās nav Latvijas pārstāvniecību. Lai rastu iespēju nobalsot pēc iespējas lielākam vēlētāju skaitam, 22 no pārstāvniecībās izveidotajiem iecirkņiem tika nodrošināta iespēja balsot arī pa pastu, ko izmantoja 3101 vēlētājs. Kopumā 14. Saeimas vēlēšanās ārvalstīs piedalījās 26 146 vēlētāji jeb 16,13% no balsstiesīgajiem Latvijas pilsoņiem ārvalstīs.

2022. gadā ieceļošanas un vīzu izsniegšanas jomā dienas kārtību noteica Krievijas uzsāktais karš Ukrainā un tam sekojošie pretpasākumi. Tā rezultātā 2022. gadā par 70% samazinājās pārstāvniecībās Krievijas pilsoņiem izsniegto vīzu skaits (ap 3 000 vīzas). Pēc kopējā Latvijas, Polijas, Lietuvas un Igaunijas lēmuma septembrī ieviest vēl stingrākus Krievijas pilsoņu ieceļošanas ierobežojumus kopējā Latvijā ieceļojošu Krievijas pilsoņu plūsma ir samazinājusies par nepilniem 40%. Latvijā ir ieceļojuši nedaudz vairāk par 20 000 Krievijas pilsoņi, bet ieceļošana atteikta gandrīz 500 Krievijas pilsoņiem. Savukārt no Latvijas izceļoja nepilni 22 000 Krievijas pilsoņu.

Līdz ar pandēmijas dēļ noteikto ceļošanas ierobežojumu atcelšanu 2022. gadā pārstāvniecībās par 25% pieauga citu trešo valstu pilsoņu vīzu pieprasījumu skaits, sasniedzot ap 35 000 vīzu pieteikumus.

Krievijas militārā agresija Ukrainā 2022. gadā tieši ietekmēja arī ārlietu dienesta darbu konsulārās palīdzības jomā. Sākoties karadarbībai, tika organizēta Latvijas un citu Eiropas Savienības valstu valstspiederīgo un viņu ģimenes locekļu evakuācija no Ukrainas, kopumā nodrošinot 261 personas izceļošanu četros autobusu reisos.

2022. gadā Ārlietu ministrija turpināja ne tikai sniegt konsulāro palīdzību, bet arī preventīvi vērst sabiedrības uzmanību uz pastāvošajiem riskiem saistībā ar ceļošanu. 2022. gada vasarā un ziemā Ārlietu ministrija rīkoja ikgadējo informatīvo kampaņu "Ceļo droši". Savukārt sadarbībā ar Iekšlietu ministriju tika organizēta sabiedrības informēšanas kampaņa darba meklētājiem ārvalstīs "Neļauj sevi izmantot" jeb "Darbs ārzemēs. Kritiski izvērtē vilinošus piedāvājumus". Kampaņu laikā digitālajā vidē tika izplatīti tematiski vizuālie materiāli ar ieteikumiem ceļotājiem un darba meklētājiem, kampaņas video bija skatāms Rīgas sabiedriskajā transportā, lidostā un citviet.

Lai paaugstinātu konsulārā dienesta gatavību ātrākai un efektīvākai rīcībai krīžu situācijās, 2023. gadā turpināsies iepriekšējos gados aizsāktā ikdienas konsulārā darba optimizācija, kas ietver arī modernu tehnisko risinājumu attīstību – jauna Konsulārā reģistra izveidi un Vienotās nodevu uzskaites sistēmas uzlabojumus.

Sabiedrības iesaiste un publiskā diplomātija

Kopš Krievijas īstenotā kara Ukrainā Ārlietu ministrija ārējā komunikācijā ir konsekventi paudusi Latvijas stingru un nelokāmu atbalstu Ukrainai un nosodījusi neattaisnojamo un neizprovocēto Krievijas agresiju. Pēc Krievijas iebrukuma sadarbībā ar Satiksmes ministriju, Konsulāro departamentu un vēstniecību Kijivā tika nodrošināta operatīva komunikācija par Latvijas valstspiederīgo evakuāciju no Ukrainas. Tāpat ministrija aktīvi iesaistījās Valsts kancelejas koordinētajā informatīvajā kampaņā un aicināja iedzīvotājus sniegt palīdzību ukraiņiem, reģistrējoties platformā palidziukrainai.lv. Tiek izplatīti nevalstisko organizāciju

aicinājumi palīdzēt, kā arī uzturēta publiskā komunikācija par Latvijas atbalstu Ukrainai, brīvprātīgajām iemaksām starptautisko organizāciju budžetā humānās situācijas risināšanai un palīdzības sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem un bēgļiem. Ārlietu ministrija turpina informēt par Latvijas valsts atbalstu Ukrainai, tai skaitā sniedzot atjaunotu informāciju Pasaules ekonomikas institūtam Ņilē, kas apkopo visu valstu datus. Ņemot vērā augsto dezinformācijas risku informatīvajā telpā, ko rada un pavairo Kremļis un tā ideoloģijas sekotāji, sadarbībā ar Valsts kanceleju tiek regulāri komunicēts, lai vērstu sabiedrības uzmanību un skaidrotu pastāvošos riskus un iespējas no tiem izvairīties.

Ārlietu ministrijas darbā būtisku atbalstu sniedz pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, ir noticis pastāvīgs dialogs ar ārpolitikas un drošības politikas pētniecības centriem, sociālajiem partneriem, akadēmisko vidi, ekspertu plašu loku un nevalstiskajām organizācijām.

Aktuālie Eiropas Savienības politikas jautājumi pirms Eiropadomes sanāksmēm, tostarp Latvijas nacionālo pozīciju sagatavošana, tiek regulāri apspriesti ar nevalstiskā sektora pārstāvjiem. Pastāvīgie partneri šajā jomā ir Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība un domnīca "Providus", Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls. Ārlietu ministrija sadarbībā ar Eiropas Parlamenta biroju Latvijā, Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā un biedrība "Eiropas Kustība Latvijā" aprīlī un septembrī organizēja Eiropas Savienības informācijas sniedzēju forumu valsts un pašvaldību Eiropas Savienības informācijas sniedzējiem un informācijas punktu vadītājiem un *Europe Direct* informācijas centru pārstāvjiem, kā arī mediju un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, kur galvenās diskusiju tēmas bija veltītas enerģētikas izaicinājumiem un solidaritātei ar Ukrainu.

Ārlietu ministrija arī šogad sadarbībā ar Aizsardzības ministriju un LATO rīkoja "Rīgas konferenci", kurā piedalījās ārvalstu, Eiropas Savienības un NATO augsta līmeņa amatpersonas, eksperti, diplomāti un mediju pārstāvji. Konferences diskusiju galvenie temati bija drošības politikas aktualitātes Baltijas reģionā, Eiropā un transatlantiskajā telpā, Ukrainā gūtās mācības un tai nepieciešamais atbalsts, Eiropas Savienības stratēģiskās intereses un izaicinājumi.

Ar Ārlietu ministrijas atbalstu Latvijas Ārpolitikas institūts sagatavoja un prezentēja publikāciju, veltītu Trīs jūru iniciatīvai un tās attīstības perspektīvām no iniciatīvā iesaistīto valstu viedokļa. Tāpat ir sagatavota ikgadējā publikācija "Latvijas ārpolitikas un drošības politikas gadagrāmata".

Sarunu festivālā "Lampa" Ārlietu ministrija kopā ar Valsts kanceleju, Iekšlietu ministriju un LATO ierosināja diskusiju "Par drošību nerunāt nedrīkst", pievēršoties valsts un sabiedrības drošības un noturības jautājumiem un aktualizējot informatīvās telpas drošības izaicinājumus, dezinformāciju un mēģinājumus iejaukties demokrātijas procesos. Kara Ukrainā kontekstā, un lai aktualizētu sieviešu lomu starptautisku konfliktu risināšanā, kur sievietes neproporcionāli vairāk cieš no dažāda veida apdraudējumiem, ministrija kopā ar Vācijas vēstniecību Latvijā, Konrāda Adenauera fondu un LATO organizēja sarunu "Sieviešu loma starptautisku konfliktu risināšanā".

2019. gadā Latvijā ieviestā ANO jauniešu delegātu programma kļuvusi par iespēju jauniešiem pārstāvēt viedokli starptautiskos formātos (Augsta līmeņa politiskajā forumā, Ģenerālajā asamblejā, Klimata pārmaiņu konvencijas augstākajā lēmēj institūcijā COP, ECOSOC jauniešu forumā un citos) un labāk izprast aktuālos ANO procesus, citu starpā rīkojot izglītojošus pasākumus par ANO Latvijas jauniešiem. 2022. gada augustā ANO jauniešu delegātu programma Ārlietu ministrijā pulcēja aptuveni 60 jauniešus, tai skaitā Ukrainas, Igaunijas un Lietuvas ANO Jauniešu delegātus, lai izstrādātu jauniešu rezolūciju par tēmām, kas saistītas ar noturības stiprināšanu reģionā un Baltijas atbalstu Ukrainai. Ārlietu ministrija turpinās sniegt atbalstu šīs programmas īstenošanai ciešā sadarbībā ar Latvijas jauniešu pārstāvjiem.

2022. gada janvārī Ārlietu ministrija uzsāka īstenot publiskās diplomātijas programmu ārvalstīs Latvijas kandidatūras ANO Drošības padomē lobīja kampaņas atbalstam un Latvijas atpazīstamības veicināšanai. Programmas mērķis ir veicināt valsts izredzes iegūt nepieciešamo

atbalstu ANO Drošības padomes vēlēšanās 2025. gadā. Ar programmas finansiālu atbalstu Latvijas diplomātiskās pārstāvniecības organizējušas 47 publiskus pasākumus ārvalstīs: seminārus, konferences, apaļā galda diskusijas, tematiskus pasākumus par tādām Latvijai prioritārām ANO tēmām kā sieviešu tiesību un iespēju veicināšana, attīstības sadarbības un klimata jautājumi, Latvijas pieredze ieroču eksporta kontroles sistēmā, mediju brīvība, kibertelpas drošība un noturība pret dezinformāciju.

Prezidējot Eiropas Padomē, Latvija plāno organizēt vairāk nekā desmit publiskās diplomātijas pasākumu, tostarp konferences – “Vārda brīvība digitālajā laikmetā”, “Tiesu loma Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpildē”, “Tiesības uz taisnīgu procedūru antidopinga lietu izskatīšanā” un “Mūsdienu arhitektūras vieta kultūras mantojuma saglabāšanā”.